מגנזי המלך

ראש השנה תשפ"ב לפ"ק
| גליון י' |

עובדות מוכיחין, שסיפר רבינו בנועם שיחין, בסעודתא דחקל תפיחין

סיפורים ושיחות קודש מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

עניני ראש השנה

בענין אמירת ברכת שהחיינו בליל ראש השנה

מתוך שיחה עם הגאון רבי יעקב בלויא זצ"ל חבר הבד"צ העדה החרדית ירושלים ת"ו ערש"ק פרשת בהר תשס"ח לפ"ק

הגר"י בלויא: דא מאכט מען שהחיינו אויף פירות?

רבינו: כמעט נישט,[1] די צווייטע נאכט ראש השנה מאכט מען יא, און בי"י די תקיעות טוהט מען אן א נייע בגד.

הגר"י בלויא: אין ירושלמי שטייט זייער שארף אויף דער וואס מאכט נישט קיין שהחיינו.[2]

רבינו: ס'איז דא וואס זאגן פשט אין ירושלמי אלס חביבות הבריאה[3] [עי' בפני משה על הירושלמי הנ"ל שכתב שהטעם מפני לראות שחביב עליו בריאתו של הקב"ה, וכן כתב המשנ"ב (סי' רכ"ה סעי' י"ט)].[4]

עוד בענין הנ"ל

מתוך שיחה עם כ"ק אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג שליט"א, ארה"ב יום ב' פרשת יתרו תשע"ב לפ"ק

האדמו"ר מקלויזענבורג: אין סיגוט האט מען געמאכט א 'שהחיינו' אויף פירות?

רבינו: דאהי האב איך דעם טאטן ז"ל נישט געזעהן מאכן א שהחיינו.[5]

האדמו"ר מקלויזענבורג: אין צאנז האט מען נישט געמאכט קיין שהחיינו.

רבינו: יא, אין צאנז האט מען נישט געמאכט, ווייל מ'האט געזאגט אז ס'האט נישט קיין חשיבות.[6]

האדמו"ר מקלויזענבורג: אין זידיטשויב האט מען אויך נישט געמאכט.

רבינו: קיינמאל האט מען נישט געמאכט - אין זידיטשויב - א שהחיינו.[7]

האדמו"ר מקלויזענבורג: מ'זאגט אז דער עטרת צבי האט געזאגט 'פארוואס זאל איך מאכן א שהחיינו אויף די פרי, ווען איך הער אז די פרי מאכט אויף מיר א שהחיינו?!'.

רבינו: יא, כ'האב אויך אזוי געהערט אז דער עטרת צבי האט אזוי געזאגט.

האדמו"ר מקלויזענבורג: דער טאטע ז"ל האט א תשובה וועגן דעם (שו"ת דברי יציב ליקוטים סי' כ"ג), שרייבט ער דארט אז שנת תרפ"ו האט אים דער שוער (מרן הגה"ק העצי חיים ז"ל, חותנו בזיוו"ר) געפרעגט אויב ער האט א מקור אז א מילי דרבנן לגבי א דאורייתא הייסט א רשות, און ס'איז א שאגת אריה (סי' כ"ב) לגבי

---

1 דהבית יוסף הביא בשם התרומת הדשן (סי' ל"ז) דעל דברים שרגילים להתחדש תמיד לסתם בני אדם לא שייך לברך שהחיינו לומן הזה. עיין שו"ע או"ח (סי' רכ"ה ס"ג), ובסדר ברכת הנהנין להרב (פי"א), ויש שכתבו עוד טעם דהנה יש מחלוקת הראשונים אימתי לעשות שהחיינו אי בשעת ראיית הפרי או בשעת האכילה, ולכך כשלא בירכו על הראיה יש כבר ספק וספק ברכות להקל, על כן לא נהגו לברך שהחיינו על הפירות, ועיין בזמירות דברי יואל (עמוד שמ"א) שכן נהג מרן רבינו ז"ל, ועי' בספר חיים של ברכה (סי' ו) מה שליקט בענין זה בארוכה וכן מאריך (שם בענף ט' בהערה אות א') ליישב אלו המברכין.

2 בירושלמי סוף קידושין: א"ר כהן בשם רב עתיד האדם ליתן דין וחשבון על שראה מיני פירות ומגדים ולא אכלם, ואיתא שם שר' אלעזר חש להאי שמעתתא והוי מצמצם פרוטי ומיכל בהון מכל מיני חדא בשתא, עיי"ש.

3 ובקרבן העדה על הירושלמי וכן באלי' רבא (סק"ו) כתבו שהטעם כדי להרבות בברכות שהחיינו.

4 מענין לענין מן הראוי לציין העובדא שמובא בס' דברי תורה (מהדו"ת אות ס"א) מהגה"ק ממונקאטש, שהרה"ק הרבי ר' מיכל מזלאטשוב זי"ע נחלה פעם ל"ע והי' בסכנה ונסעו בניו הק' להרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע שיתפלל לרפואת אביהם, ועשה בעדם סעודה של מאכלי חלב וגבינה, ואמר להם שיאמרו לאביהם שסיבת החולי הוא מפני שלא אכל מעולם מאכל גבינה, והי' המאכל ההוא היינו הניצוצות שבו מקטרגים עליו מדוע אינו אוכלם להעלותם, וכשיקבל על עצמו בעת שיתרפא לאכול מאכל הגבינה יבוא לו רפואה שלימה, וכך הוה.

5 ויש לציין שבס' דברי תורה (מהדו"ת אות ס"א) כתב שהרה"ק מראפשין השתדל פ"א לקנות פרי ביוקר גדול בהיותו בעיר וויען בכדי לברך עליהם שהחיינו, ואכמ"ל במעשיות... אך מביא שם בשם זקינו הק' הבני יששכר זי"ע שלא היה מחזר אחר פרי לברך שהחיינו, ואמר שאין יכול להשוות כל פרי קטן כמצוות הגדולות והחביבות שמברכין עליהם כשופר לולב ומגילה וכדו', אך לעומת זה מביא בשם צדיק אחד ז"ל מדורותיו שהיה מדקדק ביותר ומהדר לברך שהחיינו על כל פרי ופרי, ואמר כי זהו מסוגל לאריכת ימים והוא הדבר שאמרנו כי זהו כל אחד לפי דרכו ושיטתו במילי דחסידותא בעניינים כאלו לפי שורש נשמתו... עיי"ש באריכות.

6 כ"כ בטעמי המנהגים (ענייני ברכות אות ר"א בהגהות) ובספר גדולת יהושע (ח"ב) בשם הגה"ק מנאסאד ז"ל שהרה"ק מצאנז ז"ל לא בירך על שום פרי שהחיינו, והגה"ק מרידניק אמר ששמע מזקינו הד"ח זי"ע שאמר שזה ארבעים שנה שאיני מרגיש טעם מאכל, וא"כ כיון שעיקר ברכת שהחיינו על הנאת אכילה הוא, וכיון שלא הרגיש שום הנאה לכן לא בירך שהחיינו. ועי' בשו"ת משנת שכיר (ח"א סי' י"ח) שכ' ששמע מהגאונים הק' נכדי הגה"ק מראפשין ז"ל משמו של זקינם שהקיל מאוד בברכת שהחיינו על פירות, יען שעיקר ברכת שהחיינו באה על שמחה שיש לאדם בדבר זה, ואם אין שמחה לאדם הוי ברכתו לבטלה.

7 עי' בשו"ת מהרש"ג (יו"ד ח"א סי' רצ"ה) שכ': וכן עשיתי אף אני פעם אחת שהפצירו בי לאכול פרי חדש ואכלתי בלא ברכת שהחיינו, והביא שם ששמע מהגאון בעל בית יצחק עמ"ס מגילה, שהרה"ק העטרת צבי ז"ל לא היה מברך שהחיינו על שום פרי חדש רק על ענבים. (וכנראה שיש גירסאות שונות בכוונה ג הגה"ק מוידי טשוב זצ"ל).

תדיר, אז דברי סופרים הייסט א דבר הרשות, איז אין די תשובה דארטן ברענגט עד דעם ירושלמי (סוף קידושין) - דער מגן אברהם ברענגט עס אראפ אין סי' רכ"ה (סס"ק י"ד) - עתיד אדם ליתן דין וחשבון טאמער איז דא א פרי וואס ער האט נישט געגעסן.

רבינו: אלע ברענגען דעם ירושלמי (ע"ז גם בטו"ז סוס"י רכ"ה שהביאו).

האדמו"ר מקלויזענבורג: איז דער קרבן העדה זאגט אז דער טעם פארוואס ער דארף עסן יעדע זאך, איז וועגן שהחיינו, לויבן דעם אויבערשטן, און אין די גמרא אין עירובין (דף מ:) לגבי יו"ט ראש השנה, אז רב יהודה האט געמאכט א שהחיינו אקרא חדתא (כשראה דלעת חדשה), זאגט די גמרא אז דאס איז נאר א רשות.

רבינו: אזוי איז אנגענומען, אויך ביי קינדער האבן (כשנולד בן או בת) איז אויך אזוי, אז ס'איז א ברכת רשות.[8]

האדמו"ר מקלויזענבורג: דער כנסת הגדולה לערנט פשט אז ס'איז א רשות ווייל ער דארף עס נישט עסן, אבער ווען ער עסט יא, איז עס יא א חובה, ובפשטות לערנען אלע - דער מגן אברהם (סק"ו) - נישט ווי דער כנסת הגדולה, איז אונזער גמרא (בפס' עירובין הנ"ל) האט נישט אנגענומען אזוי ווי דער ירושלמי, נאר זאגט דער טאטע אז ס'קען זיין אז ס'איז יא דא א חיוב צו מאכן א שהחיינו, נאר דאס וואס די גמרא זאגט אז ס'הייסט א דבר הרשות, מיינט עס נישט אינגאנצן א דבר הרשות, נאר לגבי ראש השנה ווערט עס אנגערופן א דבר הרשות. האט ער צוגעשטעלט צו דעם וואס דער עצי חיים האט אים געפרעגט צי ס'איז דא אזאנס אז א דרבנן אקעגן א דאורייתא הייסט א דבר הרשות.

רבינו: א מצוה לגבי א חובה ווערט אנגערופן א רשות.

דרכו בקודש של הרה"ק מצאנז בראש השנה

מתוך שיחה עם הגה"צ רבי שלמה רובין שליט"א רב דביהמ"ד דברי שמחה ציעשנוב בקרית יואל יום ד' פרשת וירא תשע"ג לפ"ק

הגר"ש: ר' רפאל ברענגט (ה"ה הרה"ח ר' רפאל צימעטבוים ז"ל שהי' משב"ק אצל מרן הדברי חיים, וכתב ספר דרכי חיים, ובו מנהגי ותהלוכות הגה"ק מצאנז זי"ע) **אז יעדן טאג אין חודש אלול איז דער צאנזער רב געגאנגען אין שטאטישן שוהל דאוועננן, און ער פלעגט זאגן אכצן קאפיטלעך תהלים, דאס עצם גיין אין שוהל פלעגט מאכן אזא התעוררות אינעם שטאט.**[9]

רבינו: ראש השנה פלעגט ער אויך גיין אין די שטאטישע שוהל צו בלאזן שופר.[10] ס'איז געווען א שטאטישע שוהל, און ער האט געהאט א בית המדרש ביי זיך.

עוד בענין הנ"ל

מתוך שיחה עם כ"ק אדמו"ר ממאשלוי שליט"א יום ג' פרשת בהר תשע"א לפ"ק

רבינו: אין צאנז פלעגן די רבנים גיין זאגן א דרשה אין שוהל (בית הכנסת של העיר) אום טאג פון ראש השנה, פאר תקיעת שופר.

הגרצ"ה: ביזן קריג, מיין טאטע געדענקט אויך.

האדמו"ר מצאנז-גריבוב: אוודאי געדענק איך, אלע רבנים פלעגן גיין אין די אשכנז'ישע שוהל, אויף 'כל נדרי' אויך.

רבינו: דער זיידע (הגה"ק בעל עצי חיים ז"ל) אויך, ער איז געגאנגען אין סיגוט אין שוהל, די דרשה וואס ער האט געזאגט כל נדרי האט ער געזאגט אין שוהל, און נישט אין בית המדרש. ס'זענען געקומען אפיציעל די גבאים פון שוהל אים אפנעמען, ס'איז געגאנגען מיט א פראטאקאל, די זעלבע ווי ראש השנה, פאר תקיעת שופר זענען געקומען צוויי גבאים עמטליך נעמען דעם רב אין שוהל, און געזאגט די דרשה און געבלאזן שופר.

עוד בענין הנ"ל

מתוך שיחה עם הגה"צ רבי שמואל בראך זצ"ל אבדק"ק אפסי ארץ נאנאש יום א' פרשת ויקהל פקודי תשע"ב לפ"ק

רבינו: דער דברי חיים איז אמאל אריינגעקומען ר"ה אין בית המדרש צו תקיעות שופר, און האט נישט געזאגט קיין למנצח, נאר ער איז צוגעגאנגען און געזאגט די ברכה, און געבלאזן שופר, נישט קיין מן המיצר, גארנישט.

עמיצער האט עס איבער געזאגט פארן שינאוער רב, און האט אזוי געזאגט, 'דער טאטע האט נישט געזאגט גארנישט', האט דער שינאוער רב געזאגט, 'ווען דער טאטע איז אריינגעקומען, האט ער אזוי געקאכט אין די מצוה פון תקיעת שופר, אז ער האט זיך שוין פשוט נישט געקענט איינהאלטן, איז ער צוגעגאנגען גלייך מאכן א ברכה, און קיינער זאל נישט נאכמאכן'.

אבד"ק נאנאש: מ'דערציילט עפעס אזוי, אז אמאל איז געווען ראש השנה, און ער איז אריינגעקומען א שעה פאר"ן זמן (בסוף היום) און געבלאזן שופר און געדאוונט מוסף, און דער עולם האט מיטגעדאוונט, האט דער גארליצער רב שפעטער געפרעגט, 'טאטע, ווי אזוי האסטו געקענט אזוי שנעל דאוועננן?', האט ער געזאגט אז ס'איז דא א מלאך וואס ער האט אלף פיפיות, און ער האט מיט דעם מלאך מיטגעדאוונט, האט דער גארליצער רב געזאגט 'אויב אזוי, איז עס צו שטאַט געדאוונט...'.

רבינו: דער צאנזער רב האט אמאל געדאוונט ראש השנה די פסוקי דזמרה, און עס האט געדויערט שעות, נישט קיין גוזמא, נאר שעות, און נאכדעם מוסף איז עס געגאנגען איינס-צוויי.

אזוי איז אמאל געווען אין צאנז אום ראש השנה, אז אין פסוקי דזמרה האט ער זייער מאריך געווען, ביי 'ויברך דוד' האט אים זייער לאנג געדויערט.

עוד בענין הנ"ל

מתוך שיחה עם הרה"ג רבי חיים אלעזר ראבינאוויטש שליט"א ראש ישיבת מנחת אלעזר מונקאטש יום ג' פרשת שמיני תשס"ח לפ"ק

רבינו: איך האב געהערט אז דער דברי חיים האט געלערנט בני יששכר.

רבי הירצקא'לע ראצפערטער האט אמאל ראש השנה פאר תקיעת שופר געזעהן אז ער לערנט בני יששכר, האט דער דברי חיים געזאגט אז דער ספר איז געשריבן מיט רוח הקודש.

הגרח"א: ער האט געזאגט "היינטיגע חסידים זענען מהרהר נאך זייערע רבי'ס, זיי ווייסן נישט אז דער רבי לערנט נאר ספרים וואס זענען געשריבן געווארן מיט רוח הקודש".

רבינו: דער מנחת אלעזר האט זייער לאנג געדאוונט די שטילע שמונה עשרה (בתפילת ראש השנה).

הגרח"א: ס'האט געמוען יעדעס יאר א שעה ביז ער איז אנגעקומען צו "המלך הקדוש", די כוונות אין סידור ביז דארט איז זייער לאנג. נאכדעם איז שוין געגאנגען שנעלער, און דער עולם האט על פי רוב תהלים געזאגט, און ווען ער האט געהאלטן נאך "המלך הקדוש" האט זיך דער עולם געשטעלט דאוועננן, יעדעס יאר איז אזוי געווען.

א' הנוכחים: ער האט געדאוועט אלע תפילות פארן עמוד.

הגרח"א: שחרית און מוסף.

רבינו: דער מונקאטשער רב האט געדאוועט שחרית אויך פארן עמוד?

הגרח"א: די זאך איז געווען אזוי, ביים דרכי תשובה'ס ציימן האט ער געדאוועט שחרית, און נאכדעם ווען ער האט איבערגענומען האט ער דאך נישט געהאט קיין זון איז ער שוין געבליבן דאוועננן שחרית אויך נאכן דרכי תשובה'ס הסתלקות.

---

8 דאיתא בשו"ע (או"ח סי' רכ"ג ס"א) ילדה אשתו זכר מברך הטוב והמטיב, ועי' במשנ"ב (סק"ב) לענין נוסח הברכה בלידת בת, וכתב הרמ"א (שם) דיש שכתבו שנהגו להקל בברכה זו שאינה חובה אלא רשות, ומזה נתפשט שרבים מקילים באלו ברכות, ע"ב. וכן בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' רמ"ח) כ' שלא ראה שנהגו כן אפילו הגדולים אשר בארץ, ושמא עשאוה רשות כקרא חדתא.

9 וכה כותב (באות צ"ט) בחודש אלול היה רבינו הולך בבוקר להתפלל לביהמ"ד של העיר, והיה הציבור אומרים בציבור ח"י קאפיטלעך תהילים, מלבד ביום עש"ק שאז היה הציבור אומר ביחד כל ספר תהילים קודם אור היום.

וכותב - אינני יכול לתאר לכם גודל הפחד שהיה בכל העיר כשהתחיל רבינו לילך לביהמ"ד של העיר להתפלל, כי היו כל אנשי העיר מרגישים שהוא חודש אלול.

10 עיין בס' דרכי חיים (מנהגי קודש ממרן הדברי חיים שכתב המשב"ק ר' רפאל צימעטבוים ז"ל -אות קא) רבינו הקדוש התפלל לפני העמוד בר"ה פסוקי דזמרה, ומוסף ב' ימים, וגם הי' בעצמו בעל תוקע, והי' הולך גם כן לביהכ"נ ולביהמ"ד דהעיר, ותקע שם תקיעות מיושב, ואח"ז הי' תוקע בביהמ"ד שלו תקיעות מיושב, וגם התקיעות בשמו"ע בלחש, והתקיעות של שמו"ע בקול רם הי' מצוה לאחר לתקוע,, ואחר כל התפילה היו תוקעין מאה קולות, ורבינו הק' היה המקריא...

רבינו: ס׳איז א שוועדע זאך צו דאוועגען סיי שחרית און סיי מוסף...

א׳ הנוכחים: ס׳שטייט אויפן רבין׳ן ר׳ הערש אלימלך אז ער איז געשטאנען יום הקדוש ביים עמוד פון כל נדרי ביז נאך נעילה.

רבינו: כ׳האב דאס געהערט זאגן אויפן קדושת לוי.

עוד בענין הנ״ל

בשיחה עם כ״ק אדמו״ר מתולדות אהרן שליט״א יום ד׳ פרשת ויצא תשע״ה לפ״ק

רבינו: רבי הירצקע׳לע ראצפערטער פלעגט צו פארן אויף ראש השנה קיין צאנז, איין יאר האט זיך געמאכט אז ער האט נישט געקענט פארן אויף ראש השנה, האט ער זיך מיישב געווען אז ער פארט אויף שבועות, ער האט געזאגט ׳עצרת נמי ראש השנה (מגילה לא:)׳, וועט ער זיין אויף שבועות, איז ער אנגעקומען אויף צאנז ערב שבועות.

ערב יו״ט טראכט ער ביי זיך אז יעצט קומט ער דאך אנשטאט ראש השנה, די מנהג איז אז ראש השנה קויפט מען א נייע מעסער, וועט ער יעצט קויפן א נייע מעסער אזוי ווי ערב ראש השנה, איז ער ארויס געגאנגען אין מארק און האט געבעטן א נייע מעסער, רופט זיך אן דער וואס פארקויפט ׳קוקט נאר, דער אונגארישער איד מיינט אז ס׳איז ערב ראש השנה...׳. ער האט הנאה געהאט פון דעם. שפעטער איז ער ארייגגעקומען צום הייליגן דברי חיים און האט אים שלום געגעבן, האט דער דברי חיים אים געזאגט ׳א גוט געבענטשט יאר׳, אזוי האט ער געזעהן אז דער דברי חיים האט מרגיש געווען וואס ער האט געטראכט.

האדמו״ר מתו״א: אין באר משה פון רבי משה אליקים א זוהן פונעם קאזניצער מגיד, אז אלע ימים טובים האט ער געקענט ממשיך זיין אינדערוואכן, א חוץ וואס אין יעדן יו״ט האט ער געקענט ממשיך זיין די אנדערע ימים טובים, דורך די תפילות האבן זיי עס ממשיך געווען.

סיפור פלא ממרן הגה״ק בעל קדושת יו״ט זי״ע בליל ראש השנה

מתוך שיחה עם כ״ק אדמו״ר מדינוב שליט״א יום ד׳ פרשת כי תצא תשס״ח לפ״ק

רבינו: דער זיידע דער קדושת יו״ט איז געווען זייער א שארפער מענטש, אנדערש געווען ווי דער ייטב לב, דער ייטב לב איז געווען א פריינטליכער, א צוגעלאזענער מענטש, מיט א שמייכל, א גוט ווערטל, א גוט ווארט. דער קדושת יו״ט איז געווען זייער ערנסט, ס׳איז געווען אזא פחד ווען ער איז אריין געקומען אין שטוב. כ׳געדענק דער טאטע ז״ל האט אמאל פארציילט ביים זיידן דער קדושת יו״ט איז געווען אמאל ראש השנה אויפדערנאכט, ס׳איז געווען א איד ר׳ נטע פון סוואליווע, אויף אים האט ער דערציילט די מעשה, א שטעטל סוואליווע, ס׳איז נישט מארמאראש, אבער ס׳איז אונגארין, בקיצור פון סוואליווע, און דארט אין סוואליווע איז געווען דער מעיאר א גרויסער רשע און ער האט אויסגעטיילט צרות פאר אידישע קינדער דארט אין זיין שטעטל. אין סיגוט איז געווען א ׳קליינע שטוב׳, און ס׳איז געווען א ׳גרויסע שטוב׳, אין די ׳גרויסע שטוב׳ דארט האט מען געמאכט דעם אויבער טיש (פירות טיש אחר ברהמ״ז בליל שב״ק), די קליינע צוזאמקומען וואס איז געווען נישט אין ביהמ״ד איז געווען אין די ׳גרויסע שטוב׳, און נעבן דעם איז געווען א ׳קליינע שטוב׳, דער זיידע איז געזעצן אין די ׳קליינע שטוב׳, ראש השנה אויפדערנאכט נאכ׳ן דאוועגען ווען מ׳איז אהיים געקומען נאך וואס מ׳איז אדורך געגאנגען זאגן לשנה טובה, ער איז געזעצן ביי זיך אין צימער אין די קליינע שטוב, און אין די גרויסע שטוב זענען געשטאנען אידן, ס׳איז געווען אזוי ווי דער פאדער צימער, און ס׳איז אנגעקומען דער גאסט, ראש השנה אויפדערנאכט איז דער זיידע געזעצן אזוי באימה וביראה, איז אריינגעקומען דער איד אין די גרויסע צימער, און ער איז צוגעגאנגען צום קדושת יו״ט, ער איז געווען אזוי פאר׳מוח׳ט ראש השנה, און דער ר׳ נטע הייבט אהן צו זאגן ׳רבי איך בין א שליח פון גאנץ סוואליווע, דער רשע האט זיך פארליגט אויף אידישע קינדער, ער טיילט אויס צרות, יעצט האט ער זיך פארלייגט אויף די פרנסות פון אידישע קינדער, ער וויל אוועק נעמען די פרנסות פון אידן, און דער קדושת יו״ט איז געווען אזוי פאר׳מוח׳ט און קוקט אים אהן אזוי פארקאכט, ס׳האט אים אזוי געאהרט אז ער שטערט אים אין דעם זמן, האט ער אים געזאגט אזוי קורץ ׳כ׳האב דיר שוין געזאגט ער וועט האבן א שווארצן סוף׳, דער ר׳ נטע האט געזעהן אז ס׳איז א אנגעצויגענער מצב, האט ער זיך אזוי צוריק געצויגן, און ער איז אוועק געגאנגען.

ס׳איז אדורך געגאנגען ראש השנה, קיין טעלעפאון איז דאך נאך נישט געווען דעמאלטס צי פרעגן וואס טוט זיך, קיין סעלפאון אויך נישט..., יום כיפור איז נישט געווען קיין סאך געפסט, די אנדערע טעג סוכות איז אנגעקומען א איד פון סוואליווע וואס איז געקומען אויף יו״ט אויף די צווייטע טעג, ווען ער האט געהערט אז ס׳איז אנגעקומען א איד פון סוואליווע האט ער געפרעגט וואס טוט זיך אין סוואליווע מיט דעם מעיאר... יענער האט נישט געווארטעט אז ס׳איז געווען דא א הזכרה ראש השנה ביינאכט, האט ער געזאגט, איך וויס אז ראש השנה אינדערפרי האט מען אים געטראפן געשאסן!, מ׳וויסט נישט צי ער האט זיך אליינס געשאסן, צי מ׳האט אים געשאסן, אבער דאס וויסט ער אז ראש השנה אינדערפרי האט מען אים געטראפן געשאסן.

ס׳איז אמאל געווען א מעשה ביים זיידן דעם קדושת יו״ט׳ס צייטן, בימיו האט די רעגירונג אנגעהויבן זיך צו ארגאניזירן אדער מאדערניזירן ווי אזוי מ׳זאל עס רופן, בעפאר דעם וועט ס׳האט געווארטלט עפענען א קרעטשמע צו פארקויפן בראנפן האט יעדער געקענט, שפעטער האט די רעגירונג אנגעהויבן איינצוצויכען די זאך, נישט יעדער זאל קענען פארקויפן, נאר מ׳האט געדארפט האבן אן ערליכעניש דערפאר, דאהי הייסט עס לייסענס, דארט האט עס געהייסן ליצענץ - זעהט אויס לייסענס קומט פון א דייטשע אויסדרוק - און מ׳האט נישט געגעבן פאר יעדן איינעם, נאר מ׳האט אנגעהויבן צו מאכן א סדר און אין יעדן שטעטל איינער אדער צוויי האט געקענט באקומען און די איבעריגע האבן דאס נישט געקענט באקומען.

פארשטייט זיך אז ס׳איז ארויסגעקומען מחלוקת אין די אלע דערפער, דער האט יא געהאט, און דער האט געוואלט באקומען פון די רעגירונג, און דער האט נישט געקענט באקומען, און דער זיידע ז״ל איז דאך געווען רב אין סיגוט, און ארום סיגוט איז דא אסאך שטעטלעך און דערפלעך און מ׳האט זיך איבעראל געקריגט, און ער האט געלאזט רופן דארט מענטשן פון דעם שטאט און פון דעם דארף די אלע בעלי מחלוקת וואס האבן געהאט טענות, ער האט געהייסן איינער זאל באצאלן פאר׳ן צווייטן, מ׳זאל זיך אזוי אויסגלייכן.

אין איין דארף נישט ווייט פון סיגוט איז דא א דארף מ׳האט עס גערופן ׳שווארץ-טומאה׳, ס׳האט נישט געהייסן ׳שווארץ-טומאה׳ נאר אידן האבן עס אזוי גערופן,[11] ס׳האט געהייסן ׳וויס-קירבע׳, און אידן האבן נישט געוואלט רופן ׳וויס-קירבע׳, האבן זיי עס גערופן מיט אזא שם גנאי ׳שווארץ-טומאה׳.

בקיצור, דארט אין ׳שווארץ-טומאה׳ האט מען זיך אויך ארום געקריגט דארט, די וואס האבן געהאט צוטוהן מיט דעם ענין, האט דער זיידע ז״ל געשיקט א שליח אויסצוגלייכן, אבער מ׳האט נישט געקענט זיך פארגליכן, ס׳איז שוין געווען סוף זומער, ס׳איז שוין געווען אנהייב חודש אלול, און דער זיידע דער קדושת יו״ט איז געפארן פון סיגוט קיין שווארץ-טומאה צוליב די קריגעריי, און ער האט אנגעהויבן צו רעדן מיט די בעל בתים, מיט דעם מיט יענעם, דו וועסט עס האבן, און דו וועסט באצאלן כך וכך, דער האט יא מסכים געווען, דער האט נישט מסכים געווען, ענדליך איז מען שוין געקומען צו א הסכם, און כנהוג נאך וואס מ׳איז געקומען צו א הסכם האט מען חרטה געהאט, בקיצור ער איז דארט אפגעזעצן א וואך צייט, מ׳האט געמיינט אז ער האט מצליח געווען אבער צום סוף איז צופאלן די גאנצע זאך, נו ס׳איז שוין געקומען נאנט צו שבת, דאנערשטאג, איז ער אהיים געפארן, אז ער איז אהיים געפארן זענען אלע אים געגאנגען באגלייטן אזוי צום וואגן, ווען מ׳איז צוגעקומען צום וואגן האט ער זיך אויסגעדרייט אזוי צו די אידן דארט, און ער האט זיי געזאגט אזוי, הערט ס מיך אויס, דא איז די גאנצע געגנט האט מען זיך איבעראל ארום געקריגט, כ׳האב געשיקט א שליח און ס׳האט גענוצט, מ׳האט זיך אויסגעגליכן, אז נישט האב איך געלאזט רופן, דא בין איך פערזענליך אראפ געקומען, איך זיין שוין דא דריי טאג און כ׳האב נישט מצליח געווען, וואס מיינט עטץ? אז איך האב נישט וואס צו טוהן מיט די צייט?, ס׳איז חודש אלול און איך האב וואס צו טוהן!, וואדס נאר וואדס....., ער האט זיך אויפגעהויבן און איז אוועק געפארן.

---

11 המקור לאיסור הזכרת שם העיר המורה על שם ע״ז מובא בגמ׳ סנהדרין (סג ע״ב) דתניא ושם אלהים אחרים לא תזכירו וכו׳, כי אתא עולא בת בקלבנו, פירש״י לן באותה העיר, והיא נקראת על שם עבודת כוכבים שבה, אמר ליה רבא והיכא בת מר, אמר ליה בקלבנו, א״ל והכתיב ושם אלהים אחרים לא תזכירו, א״ל הכי א״ר יוחנן כל עבודת כוכבים הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה, והא היכא כתיבא, דכתיב (ישעיה מו) כרע בל קרס נבו, ואי לא כתיבא לא. ע״כ. וכן נפסק בשו״ע יו״ד (סי׳ קמ״ו סעיף א) ע״ש.

אינעם הייליגן טאג אום יוה"ק האט אויסגעבראכן א שריפה אין דערפל, און דער ווינט האט געבלאזן, ס'איז געגאנגען אזוי ווי מ'האט פריער געזאגט ס'איז געווען האלצערנע הייזער מיט שטרויענע דעכער, און ס'איז געגאנגען פון הויז צו הויז, און ס'איז געווארן א מהומה און מ'האט זיך פראבירט צו ראטעווען וואס מ'קען, און אידן האבן ליידער מחלל יו"ט געווען (בדברים האסורים עפ"י הלכה), ס'איז דאך אדם בהול על ממונו, ס'איז אדורך געגאנגען יו"ט שוין געווען נאך יום הקדוש א טאג צוויי, מ'האט זיך אין אכט געמומען וואס דא איז געווען, אידן האבן געהאט מכשולות מכח די שריפה, נאך יו"ט זענען זיי אריין געקומען קיין סיגוט צום זיידן, זיי זענען געקומען ארויס נעמען א תשובה, דער האט געהאט אזא מכשול און דער האט געהאט אזא מכשול, האט ער געזאגט מ'זאל אריין קומען איינציגוויי, און יעדער איז אריין געקומען עקסטער, און ער האט יעדן איינעם אויסגעפרעגט וואס האסטו געטוהן, וואס האסטו געהאט, ער האט יעדן אויסגעהערט, און ער האט מסדר געווען תעניתים, דו וועסט פאסטן איין טאג, דו וועסט פאסטן דריי טאג, במשך דעם ווינטער ווי אזוי מ'זאל פאסטן, אזוי האט ער מסדר געווען, יעדער איז אריין געקומען ער האט יעדן איינעם אויסגעהערט, און פאר יעדן איינעם אויסגעשטעלעט אזא תשובה, און ער האט פאר זיך אויפגעשריבן אויפן פאפיר אלעס וואס ער האט זיי געזאגט.

וועז ס'איז געקומען ווינטער האט מען אנגעהויבן צו זעהן אויף אים אליינ'ס אז ער איז מרבה בתעניתים, מ'האט געזעהן נאך א וואך און נאך א וואך, ער איז מרבה בתעניתים, איז מען אריין געקומען פרעגן, וואס איז געשעהן, פארוואס איז ער מרבה בתעניתים, האט ער געזאגט, עטץ וויסט דאך וואס איז געווען אין שווארץ-טומאה, אידן האבן מחלל יו"ט געווען, און כ'האב ארויס געגעבן א תשובה פאר יעדן איינעם, כ'האב אבער מורא אז אז איך האב אויך א חלק אין דעם..., איך וועל הייסן יענעם פאסטן און איך וועל נישט פאסטן? האט ער אויך געפאסטט, ער האט געשפירט אז ער האט א חלק, מוז ער אויך פאסטן.

סיפור פלא מהרה"ק מראזוואדאוו זי"ע והרה"ק מדזיקוב זי"ע

מתוך שיחה עם הגה"צ רבי אלחנן האלפערין זצ"ל גאב"ד ראדמישלא
יום א' פרשת כי תשא תשס"ח לפ"ק

רבינו: כ'האב געהערט פונעם טאטן ז"ל האט ער דערציילט א מעשה אז עס איז געווען א איד וואס האט ל"ע נישט געהאט קיין קינדער. ער פלעגט פארן קיין ראזוואדוב, צו הרה"ק רבי משה'לע ז"ל, און ער האט זיך אלס מזכיר געווען פארן רבין, אמאל איז ער געווען אויף זומער אין עפעס א באד, דארט איז געווען דער דזיקוב'ער רבי, דער אמרי נועם, ער איז געווען א ברודער מיטן ראזוואדאוואר רב. און ער האט געזאגט פארן דזיקוב'ער רב אז ער האט נישט קיין קינדער. האט אים דער דזיקובער רב געזאגט "אז דו וועסט קומען קיין דזיקוב אויף ראש השנה, וועסטו געהאלפן ווערן".

דער איד איז געווען זייער נבוך, ער פלעגט דאך פארן יעדעס יאר קיין ראזוואדוב, און דא זאגט ער אים אז ער זאל קומען קיין דזיקוב, ער האט נישט געוואוסט וואס ער זאל טון. נו, אז ער האט א פראבלעם פרעגט מען דעם רבין, איז ער געפארן קיין ראזוואדאוו, און געפרעגט דעם ראזוואדאוואר רב, "דער רבי זאל מיר מוחל זיין, איך בין דעם רבי'נס חסיד, כ'קום אלעמאל צום רבין זיך מזכיר זיין, און כ'בין דערווייל נישט געהאלפן געווארן, נישט לאנג צוריק האב איך זיך געטראפן מיטן רבי'נס ברודער דער דזיקוב'ער רב, און ער האט מיר געזאגט אז איך זאל קומען צו פארן אויף ראש השנה קיין דזיקוב וועל איך געהאלפן ווערן מיט קינדער, מילא בין איך זייער מסופק צי איך זאל פארן קיין דזיקוב, ווייל כ'פלעג דאך אלע יארן אהער קומען".

זאגט אים דער ראזוואדוב'ער רב "מיין ברודער איז נישט קיין ליגנער, אז ער זאגט אויב דו וועסט קומען צו אהים אויף ראש השנה וועסטו געהאלפן ווערן מיט קינדער, פָּאר קיין דזיקוב".

האט ער שוין געהאט אן הסכמה פונעם ראזוואדוב'ער רב.

ראש השנה ביינאכט בשעת וועז דער גאנצער עולם איז אריבערגעגאנגען זאגן "לשנה טובה" פארן ראזוואדאוואר רב, איז דער איד אויך אריבערגעגאנגען אין די שורה, דער ראזוואדוב'ער רב קוקט אהם אזוי אן "וואס טוסטו דא? כ'האב געמיינט אז דו ווילסט פארן קיין דזיקוב".

זאגט דער איד "כ'וועל זאגן דעם אמת, איך קום שוין דא אלע יארן צו פארן צום רבין אויף ראש השנה, כ'האב זיך אלס מזכיר געווען ביים רבין און איך בין נישט געהאלפן געווארן, דא האט מיר דער דזיקוב'ער רב געזאגט אז איך זאל פארן צו איהם אויף ראש השנה, אז איך זאל געהאלפן ווערן, אבער כ'האב אריינגעטראכט 'וואס וועט דא זיין, איך וועל פארן קיין דזיקוב און איך וועל געהאלפן ווערן, ומה יאמרו הבריות? אז דער רבי קען נישט און דער דזיקובער רב קען יא...', האב איך מחליט געווען אויב אזוי פאר איך נישט קיין דזיקוב".

דער ראזוואדוב'ער רב איז זייער נתפעל געווארן ווען ער האט דאס געהערט "אזוי? בין איך דיר מבטיח אז דו וועסטו דאס יאר געהאלפן ווערן". ער איז טאקע געהאלפן געווארן.

סיפור פלא ממרן הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע בראש השנה

מתוך שיחה עם כ"ק אדמו"ר מבאבוב שליט"א
אור ליום ד' פרשת כי תבוא תשס"ח לפ"ק

רבינו: אין ייטב פנים (מאמר אבני זכרון אות ל"א) איז דא א תורה וואס ער האט געזאגט ראש השנה נאך אלס רב אין גארליץ, אז עס איז געווען א מגיפה און ער איז ניצול געווארן.[12]

כ'האב אבער געהערט פון ר' אברהם וועלוול ווערצבערגער ע"ה וואס ער האט דאס געהערט פון זיין שוועער אז ווען ער איז געווען אין סיגעט אויף ראש השנה איז געקומען א איד פון גארליץ קיין סיגעט, יענער איז שוין געווען אן עלטערער איד, האט יענער דערציילט אז ער איז אמאל אהיימגעקומען שפעט אויפדערנאכט אין שטאט, און ער האט געדארפט אריבערגיין דעם בית החיים, האט ער ארויסגעהערט קולות פון בית החיים, האט ער זיך זייער דערשראקן, ער האט אבער געמוזט אריבערגיין, ווען ער איז געקומען נענטער האט ער דערקענט די שטימע פונעם רב, דער ייטב לב וועלכער איז דארט געווען רב, ס'איז אים געווען זייער אויפפאלענד, ווען ער איז געקומען נענטער האט ער באגעגענט דעם ייטב לב, ער האט געזעהן ווי ער איז מקיף דעם בית החיים איינער אליין אינמיטן די נאכט, און ער האט איהם דערזעהן האט ער אים געזאגט "כאפ זיך אן אין מיין גארטל און ס'וועט דיר גארנישט פאסירן".

דער ייטב לב איז ארומגעגאנגען דעם בית החיים מיטן שטעקן און ער האט געשריגן (דער ייטב לב האט ערערדט מיט א שטארקן גאליציאנער ר"ש) "ארויס פון מיין שטאט! ארויס פון מיין שטאט!", און דער איד איז מיטגעגאנגען ארום דעם בית החיים.

ווען ער האט געענדיגט אפאר מאל אזוי מקיף זיין דעם בית החיים האט ער איהם געזאגט "דאס וואס דו האסט יעצט געזעהן, השמר והזהר אז דו זאלסט דאס ווייטער דערציילן, זאלסט וויסן ס'איז בנפשך".

האט דער איד דערציילט אז ער האט מורא געהאט צו דערציילן די מעשה, דער רבי האט איהם געווארנעט, נאר יעצט אז ער איז שוין אן אלטער איד, און ער זעהט אז ער וועט שוין נישט זיין לאנג אויף דעם עולם, האט ער שוין נישט קיין מורא צו דערציילן יעצט די מעשה וואס ער האט מיטגעלעבט.

אויף דעם איז דא א תורה אין ייטב פנים, דאס איז געווען אין די תקופה פון די מגיפה.

סיפור מהרה"ק מהר"א מדזיקוב והרה"ק מדינוב זי"ע

מתוך שיחה עם כ"ק אדמו"ר מקיוויאשד זצ"ל מוצש"ק פרשת תרומה תשס"ח לפ"ק

רבינו: רבי דוד'ל דינוב'ער איז געווען אויף א שבת אין דזיקוב ביי הרה"ק רבי אליעזר'ל, עס איז געווען אין די דריי וואכן, דארט איז געווען א מנהג אז מ'האט געזינגען ביים טיש דעם פייט פון ראש השנה "שמו מפארים", אזוי איז געווען דער מנהג אין דזיקוב.

ווען רבי דוד'ל האט געזעהן ווי מ'זינגט דעם פייט האט ער זיך אנגערופן א וועלטל צו זיין שכן וואס איז געזעסן נעבן איהם, צי מ'גייט אויך פאלן כורעים?!...

---

12 עיין שם שמאריך בענין שהקב"ה מטיב עם ברואיו בזכות מה שעתידים להטיב מעשיהם והקב"ה מצרף לזכותם גם מה שעתידים לעשות מצוות ומעש"ט, עיי"ש באריכות, ומסיים שם בזה"ל: "דרוש זה אמרתי בגארליץ בראש השנה אחר שנה שהיתה בו מגיפה ר"ל, ובחמלת ה' נצלנו, נודה לאלקינו שהחיינו וקיימנו הוא עשנו ולו אנחנו", עכ"ל.

וועז דער דזיקוב'ער רב האט דאס געהערט האט ער געהאט זייער א גרויסע הקפדה, עס האט אים זייער וויי געטון, אז מ'מאכט חוזק פונעם טאטנ'ס מנהגים. רבי דוד'ל האט זיך פארענטפערט אז ער האט נישט געמיינט גארנישט, ער האט נאר געמאכט א ווערטל, אבער ער האט איהם נישט געוואלט אנקוקן.

נאך שבת וועז רבי דוד'ל איז אוועקגעפארן האט זיך דער וואגן איבערגעדרייט, האט ער פארשטאנען אז עס איז דא אן הקפדה, האט ער געזאגט "איך פאר נישט אהיים, איך מוז צוריק פארן קיין דזיקוב". ער איז צוריק געקומען און געזאגט פאר רבי אליעזר'ל אז ער איז צוריק געקומען און ער וויל מפיים זיין.

האט אים דער דזיקוב'ער רב געזאגט "דאס האב איך געוואוסט אז איר וועט פאלן כורעים... וועז נישט דאס וואס ער האט געהאט אויף אים א רוגזה נאנץ שבת וואלט א גאנץ ביינדל נישט געבליבן".

בהלכות וסגולת מצות תקיעת שופר

בשיחה עם הגאון רבי מלכיאל קאטלער שליט"א
ראש ישיבת לעיקוואד
יום ד' פרשת נצבים וילך תש"ע לפ"ק

רבינו: דער ראש ישיבה בלאזט אליין שופר?

ר"י לעיקוואד: ניין, מ'האט נישט געבלאזן ביי אונז אליין, די וועלט זאגט ובשופר גדול יתקע, איז וקול דממה דקה ישמע, איך קען די קול דממה דקה אויך נישט מאכן...

רבינו: ס'איז דא וואס זאגן אז ס'איז א עקסטערע מצוה די תקיעה, און א עקסטערע מצוה די שמיעה, ס'איז א מחלוקת הראשונים אין די מצוה בעצם, צי די מצוה איז די שמיעה, און דאס הערט יעדער איינער, און א טייל זאגן אז ס'איז א מצוה פון תקיעה, און דאס גייט צו בתורת שליחות.[13]

אויב אז ס'גייט צו מיט תורת שליחות - לויט די שיטות - איז שוין שייך מצוה בו יותר מבשלוחו (קידושין מא.), **די ברכה איז 'לשמוע', אבער ס'איז דא ראשונים - דאכט זיך מיר אז דער סמ"ג** (עשין מ"ב) **זאגט אזוי - אז ס'איז א מצוה די תקיעה בעצם.** (ועי' בשו"ת דברי יואל (או"ח סי' נ"ז אות ד'))

ר"י לעיקוואד: די כוונות לייגט אריין דער תוקע און נישט דער שומע, ער האט א כח.

רבינו: יום תרועה יהיה לכם (במדבר כט, א), **וואס איז די כוונה פון לכם, ביי ולקחתם לכם** (ויקרא כג, מ), **דרש'נט די גמרא** (סוכה מא:) **להוציא את השאול, אבער ביי שופר איז דאך שאול כשר, איז וואס איז די כוונה פון יום תרועה יהיה לכם, זאגט דער ישמח משה** (פ' אמור), **אז 'לכם' איז טייטש 'לכם לכל צרכיכם', אז דורך די מצוה פון תקיעת שופר קען נשפע ווערן פאר אלע אידישע קינדער אלעס וואס מ'דארף.**[14]

ר"י לעיקוואד: אז דורך די תקיעות איז דער אויבערשטער עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים (ויקרא רבה כט, ג) **איז עס לכל צרכיכם.**

רבינו: אידישע קינדער דארפן ישועות, און אז ס'קומט ראש השנה דארף מען משפיע זיין פאר יעדן איינעם.

רבינו פנה אל א' המלווים של הגר"מ שליט"א הרב ר' יוסף שרייבער הי"ו מנהל מפעל תומכי שבת בעיר לעיקוואד

ואמר רבינו: איר טוט א גרויסע מצוה, ס'שטייט אין פרשת אמור, ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה וגו' (ויקרא כג, כב), **און נאכדעם שטייט די פרשה פון ראש השנה** (שם כג, כג), **זאגט דער מדרש** (ויקרא רבה כט, ב) **דארט אויפן פלאץ, ס'שטייט לא תכלה פאת שדך בקצרך, דאס איז מתנת עניים, די מצוה פון פאה, [וסמיך ליה דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש] אומות העולם שהן מכלין את שדותיהן, אעשה כלה, אבל ישראל שאין מכלין שדותיהם און זיי געבן צדקה לא אעשה כלה, אימתי בחודש השביעי.**[15] **די**

---

13 דהרמב"ם כתב הל' שופר (פ"א ה"א) "מצות עשה של תורה לשמוע תרועת השופר בראש השנה", וכ"כ בספר המצות (מצוה ק"ע) "היא שצונו לשמוע קול שופר ביום ראשון מתשרי", ומדבריו משמע דעיקר מצות תקיעת שופר של ר"ה הוא השמיעה, וכ"כ בהדיא בתשובות הרמב"ם (סימן קמ"ב) "המצוה המחוייבת אינה התקיעה אלא שמיעת התקיעה, שאלו היתה המצוה התקיעה היה חייב כל אדם ואדם לתקוע, כמו שחייב כל אדם ואדם לישב בסוכה וליטול לולב והשומע שלא תקע לא היה יוצא ידי חובתו, והיה גם כן התוקע שלא שמע יוצא ידי חובתו, כגון אם סתם אזניו תכלית הסתימה ותקע, היה יוצא משום שתקע, ואין הדבר כן אלא המצוה היא השמיעה לא התקיעה, ואין אנו תוקעין אלא כדי לשמוע, וגברך לשמוע קול שופר ולא נברך על תקיעת שופר", וכן ס"ל לחינוך (מצוה ת"ה) "שנצטוינו לשמוע קול שופר ביום ראשון של תשרי".

אמנם הסמ"ג (עשין מ"ב) כתב "לתקוע בשופר בראש השנה שנאמר במדבר (כט א) יום תרועה יהיה לכם", הרי דס"ל דעיקר מצות שופר הוא "התקיעה".

וכבר נחלקו הראשונים בזה בנוסח הברכה אם מברך על תקיעת שופר או לשמוע קול שופר, עי' ברא"ש (ר"ה פ"ק סוף סימן י') שהביא את דברי ר"ת שכתב שיש לברך על תקיעת שופר, משום דעשייתה היא גמר מצותה,

והראבי"ה (ח"ב מסכת ר"ה סימן תקל"ד) הביא את דברי הירושלמי "תוקע בשופר צריך לברך אקב"ו לשמוע קול שופר וכו'", וכ"כ הטור (סימן תקפ"ה) והרמב"ן (פסחים ז.) והריטב"א (ראש השנה לד) כתב קבלה מרבינו האיי ז"ל אביהם של ישראל שהוא לשמוע קול שופר.

וכ"כ בספר האורה (חלק א' סימן צ"ג הלכות ראש השנה) ובמגן אבות למאירי (סימן ח) ובכלבו (סימן ס"ד וסימן קמ"ו) וברבינו ירוחם (תו"א נ"ו ח"ב דף מ"ט טור ב)

וכאן המקום לציין את דברי ר"י בר יקר שכ' "על השופר מברך לשמוע קול שופר, ובכל צרפת מברכין על תקיעת שופר על שם ותקעתם (במדבר ה, י) וכתוב תתקעו ולא תריעו (במדבר י, י) ואם תתמה כיון דכתוב תתקעו איך יוצאין בשמיעה, כיון דכתיב (יהושע ו, ה) בשמעכם את קול השופר, משמע דכל דין שופר בשמיעה תליא מילתא, ואעפ"י דפסוק זה אינו על ראש השנה, גלויי מילתא בעלמא הוא, וכן מברכין על מקרא מגילה, אעפ"י שיוצאין בשמיעה, ומקרא מגילה דרבנן הוא הן אמרו והן אמרו, ע"ש.

14 בענין זה ע' עוד בתפארת שלמה (לראש השנה), וז"ל: תקיעת שופר ורדיית הפת חכמה ואין עמה מלאכה (שבת קיז, ב), יבואר עפ"י מ"ש (תהלים קמה, טז) פותח את ידך. איתא בתיקוני זוהר יודי"ך. יו"ד רומז לעולם החכמה וכאשר מתעורר עולם החכמה ממילא יורד כל השפעות טובות ופרנסה טובה לכלל ישראל. וזה שעולה שניהם בקנה אחד תקיעת שופר ורדיית הפת חכמה כי כאשר מתעורר עולם החכמה ע"י תקיעת שופר יורד ג"כ השפעות טובות רמז לרדיית הפת חכמה ואין עמה מלאכה. שלא תאמר (דברים ח, יז) כוחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה אך כולם בחכמה עשית. ע"י עולם החכמה שנתעורר בתקיעת שופר יורדים כל השפעות על השנה הבא. וזה דאי' בגמ' (ראש השנה כו, ב) כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן יד"ו אותיות יו"ד רומז לעולם החכמה [והיא היראה] כמ"ש (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ד'. וז"ש ויראה לכאן ולכאן. עפ"י מ"ש (דברים כה, י) וראו כל עמי הארץ וכו' ויראו ממך. כאשר אנו מעוררים היראה עלאה יורד היראה על כל העולם כמ"ש ויראו ממך. ויקבלו כולם עול מלכות שמים אמן. עוד י"ל חכמה ואין עמה מלאכה. שיהי' הפרנסה בנקל בלי עמל ויגיעה. וזה הרמז כתבנו בספר פרנסה וכלכלה. לכאו' איזה ספר צריך לזה. אך הרמז שיהי' האדם יכול לשבת בבהמ"ד על הספר בהתמדת הליימוד ואעפ"כ יהי' לו פרנסה. אם בנ"י זכאים יורד להם השפעות בריוח בחי' צי"ע. וז"פ (בראשית כא, א) וד' פקד את שרה שרה רומז לשכינה הקדושה הפקידה היא ממדת היסוד למדת המלכות, והבן, עכל"ק.

ומרן רבינו שליט"א הוסיף על זה שגם בזה מרומז ענין השפעת הפרנסה, על פי מאמרם (ביצה לב:) המצפה על שולחן אחרים עולם חשך בעדו. וזה שאמר באו"ר פניך יהלכון, להוריד השפעת פרנסה בתקיעת שופר, שאז נזכה למאור פנים.

וביאר מרן שליט"א בטעם הדבר גם על פי תורת הנגלה מדוע זכות מצות תקיעת שופר הוא דוקא להשפיע שפע הפרנסה, על פי מה שכתב ביושב אהלים (פ' בהר) בטעם שמותר לנו להנות מטוב עולם הזה, ולכאורה גזל הוא בידינו ששייך כולו לעשו, כמו שאמרו חז"ל (תנדב"א זוטא פי"ט) שיעקב ועשו חלקו בשני עולמות, יעקב נטל עולם הבא ועשו נטל עולם הזה. אך הענין שבשביל שאנחנו עבדיו כמ"ש (ויקרא כה נה) כי לי בני ישראל עבדים, מחמת שאנו עוסקים במלאכתו מלאכת שמים בתורה ובמצות, אם כן מן הדין יכול ליקח וליתן לעבדיו, עכ"ד. אכן איתא בגמרא (קידושין כב:) עבד נקנה בכסף בשטר ובחזקה, הגביה לרבו קנה הגביהו רבו לעבד לא קנה, אמר רבי שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבהה, שהגבהה קונה בכל מקום. ומעתה קשה במאי הקנה אותנו השי"ת, הלא דרכי הקנין שהם הרחיצו הלבישו וכדו' לית תפיסא ביה, וקנין דהגבהה פשיטא דליכא למימר, וצריך לומר דקנין זה שייך אצלו, מאי דמהני לרבי שמעון אם הגביהו רבו לעבד, והשי"ת הגביה את בני ישראל כמ"ש (שמות יט ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, ובזה אשר נשא אותנו על כנפי נשרים קנה אותנו על ידי הגבהה לעבודתו ויש לנו דין עבדים, ושפיר מותר לנו להנות מטוב עוה"ז מדין שדותיכם יקח ונתן לעבדיו.

ודבר זה מתעורר בעת תקיעת שופר, כמו שביאר רבינו סעדיה גאון (הובא באבודרהם סדר תפלת ראש השנה) בטעם מצות תקיעת שופר בראש השנה, מפני שהיום תחילת הבריאה שבו ברא הקב"ה העולם ומלך עליו, ואנו ממליכין עלינו את הבוי"ת ביום זה, ועוד מטעם תקיעת שופר שהוא להזכירנו מעמד הר סיני שנאמר בו (שמות יט טז) וקול שופר חזק מאוד. ונמצא מזה שבעת תקיעת שופר אנו מתעוררים לאמונה שלימה באחדות הבורא ית"ש, וכן מה שנאמר בפרשת מתן תורה ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, ואז קנה אותנו לעבודתו ויש לנו דין עבדים ושפיר מותר לנו להנות מטוב עולם הזה, ועל כן בשעת תקיעת שופר יורד שפע הפרנסה, שיהיה הפרנסה בניקל בלי עמל ויגיעה, שלא יוכל המקטרג לטעון ולומר שגזל הוא בידינו, כי מגיע לנו מצד הדין מחמת שאנו עבדים למקום ומאמינים באחדותו ית"ש, ובדין יכול המלך ליקח וליתן לעבדיו.

15 וז"ל המדרש: רבי ברכיה בשם רבי ירמיה פתח, אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה, אין אורח חיים אלא דברי תורה, דכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה,

הכנה צו ראש השנה איז אז מ׳טוט צדקה, פאר די פרשה פון ראש השנה איז די פרשה פון מתנות עניים.

עוד בענין הנ"ל

בשיחה עם כ"ק אדמו"ר מספינקא ב"פ שליט"א יום ד׳ פרשת ראה תשע"ב לפ"ק

האדמו"ר מצאנז-קלויזענבורג: שופר זענען די נשים יא געאנגען הערן.

רבינו: ס׳איז דא א שאלה אין די ראשונים וועגן די ברכה, און ס׳איז אויך דא בל תוסיף,[16] אבער ווען מ׳בלאזט פאר מענער און זיי הערן נאר, טוהט זי נישט קיין פעולת המצוה.[17]

מ׳טראכט אריין צי ביי תקיעת שופר איז דא א ענין פון תקיעה, און ס׳גייט אלץ בתורת שליחות, צי ס׳איז נאר שמיעה,[18] דער קדושת יו"ט אין די תורות אויף ראש השנה (דרוש י"ב) זאגט אז די מצוה איז נאר שמיעה.[19]

האדמו"ר מצאנז-קלויזענבורג: וועגן דעם מאכט מען דאך די ברכה ׳לשמוע׳ קול שופר, דער מטה אפרים (סי׳ תקפ"ה סק"י) זאגט אז ס׳איז נישטא ביי דעם מצוה בו יותר מבשלוחו, ס׳איז נישטא קיין ענין מ׳זאל מדקדק זיין מ׳זאל אליינ׳ס בלאזן.

רבינו: יא, דאס איז ווייל איך נעם אן אז די מצוה איז נאר די שמיעה, אבער טאמער נעם איך אן אז ס׳איז דא א ענין פון די תקיעה [אזי גם יש בזה משום מצוה בו יותר מבשלוחו].

האדמו"ר מצאנז-קלויזענבורג: אפשר מיט דעם קען מען זאגן, דער סאטמארער רב אויף שבת שובה (דרשת ש"ש שנת תרצ"א בעיר קראלי, ונדפס בדבר"י לש"ש אות י׳ עמוד רל"א) וויל מחדש זיין וועגן מצוות לאו ליהנות ניתנו (ראש השנה כח.), לויט וואס מ׳זעהט אז דער כלבו (סימן ס"ד ריש הלכות ר"ה) זאגט אז המודר הנאה משופר, ער אליינס איז אסור צו בלאזן ווייל ער האט הנאה,[20] האב איך געוואלט זאגן אז ס׳קען אפשר זיין – כ׳האב נאכדעם געטראפן אז דער מחנה חיים (ח"א או"ח סי׳ ל׳) רעדט אויך פון דעם – אז טאמער איך וועל זאגן אז די תקיעה איז נישט קיין חלק פון די מצוה, דער עיקר איז די שמיעה – אוודאי אז מ׳דארף הערן פון א בר חיובא, מ׳פרעגט דאך די קשיא [למה צריכים לשמוע מבר חיובא אם עיקר החיוב היא השמיעה, על כל פנים] – איז אפשר מצוות לאו ליהנות ניתנו נאר דווקא וואו דאס אליין איז די מצוה [ולפי"ז יהא מותר להמודר הנאה לתקוע בעצמו].

האט מיך איינער געפרעגט שפעטער, וואס איז מיט טבילה, דארט ביי המודר מן המעיין טובל בה בימות הגשמים ולא בימות החמה.

דארט ביי טבילה טוהט זיך אויך צי ס׳איז א מצוה אדער נאר א הכשר מצוה, דער מלא הרועים (כלל מצ"כ אות ח׳ ואות י"ז) מאכט פון דעם א מחלוקת.

רבינו: ער זאגט אז ס׳איז אזוי ווי שחיטה וואס איז אויך א הכשר מצוה.

צי מ׳זאגט ביי א מצוה וואס איז נישט קיין מצוה חיובית מצוה לאו ליהנות ניתנו איז א עקסטערע מדובר, צי ס׳איז נאר ביי א מצוה וואס איז א חיובית, דער אבני מילואים (סי׳ כ"ח סק"ס) וויל ברענגען א ראי׳ פון עירובין באיסורי הנאה.[21]

האדמו"ר מצאנז-קלויזענבורג: אבער דא איז די עצם מצוה די שמיעה, אז איך זאגט נישט מצוה בו יותר מבשלוחו, ס׳איז בכלל נישט קיין ענין צו מהדר זיין אין דעם, יום תרועה יהיה לכם איז די מצוה נאר די שמיעה, מצוה לאו ליהנות ניתנו נאר לעול על צואריהם, אזוי זאגט רש"י (דף כח. ד"ה לאו ליהנות ניתנו), א זאך וואס דו דארפסט נישט אליין טוהן – דארפסט נישט מהדר זיין אויף דעם - איז נישט קיין עול.

אם אבל תוך יב"ח ל"ע יתפלל לפני התיבה בימים הנוראים

בשיחה עם כ"ק אדמו"ר מספינקא ב"פ שליט"א יום ד׳ פרשת ראה תשע"ב לפ"ק

רבינו: אין די הייליגע טעג וועט מען דאוועגען פארן עמוד?

כ׳האב שוין געהאט די שאלה ווען מיין טאטע (כ"ק אדמו"ר רבי יעקב יוסף ז"ל) איז נסתלק געווארן, און כ׳האב געדאוונט פארן עמוד, כ׳האב דעמאלטס געפרעגט.

רבינו: ס׳איז דא א תשובה אין עצי חיים (או"ח סי׳ ל"ט), ער זאגט אז מ׳קען דאוועגען, אויב מ׳דאוונט א יעדעס יאר קען מען דאוועגען, די תשובה איז פאר רבי חיים טעטשער (ה"ה בנו של הגה"צ רבי אלי׳ בצלאל ט"ב ז"ל שהיה אבדק"ק טעטש בנו של מרן הייטב לב אחיו של מרן הקדושת יו"ט).[22]

למעלה למשכיל, למי שהוא מסתכל למצותיה של תורה, מה כתיב למעלה מן הענין, לא תכלה פאת שדך, עמון ומואב שהם מכלין את שדותיהן, עליהם הוא אומר כי אעשה כלה וגו׳, ישראל שאין מכלין את שדותיהם, עליהם הוא אומר ואותך לא אעשה כלה וגו׳, מיסרך אני ביסורין בעולם הזה, בשביל לנקותך מעונותיך לעולם הבא, ואימתי בחדש השביעי.

16 דהאגור כתב (סי׳ תתק"י) בשם רבינו ישעי׳ שדווקא בלא ברכה יכולות הנשים לתקוע לעצמן, אבל באם מברכות גילו בדעתן דלשם חובה הן עושות, חדא דעוברות על בל תוסיף, ועוד דאיכא ברכה לבטלה, ודחה ב"י מה שכתב דעוברות על ב"ת, ועיין בשו"ת זכרון יהודה (סי׳ ר"ה) מה שמכריע בדבר זה באופן שלכו"ע לא יהיה איסור בל תוסיף.

17 והיינו אז ליכא חשש שעוברין על בל תוסיף, דהרי דהרי בשו"ת דברי חיים (סי׳ כ"י) וכן השאגת אריה (סי׳ ק"ד) הוכיחו דלשיטת הרמב"ם אסור לנשים לקיים מעשהו"ג, משום איסור בל תוסיף, עיי"ש.

18 דהרמב"ם כתב הלי׳ שופר (פ"א ה"א) "מצות עשה של תורה לשמוע תרועת השופר בראש השנה", וכ"כ בספר המצות (מצוה ק"ע) "היא שצונו לשמוע קול שופר ביום ראשון מתשרי", ומדבריו משמע דעיקר מצות תקיעת שופר של ר"ה הוא השמיעה, וכ"כ בהדיא בתשובות הרמב"ם (סימן קמ"ב) "המצוה המחוייבת אינה התקיעה אלא שמיעת התקיעה, שאלו היתה המצוה התקיעה היה חייב כל אדם ואדם לתקוע, כמו שחייב כל אדם ואדם לישב בסוכה וליטול לולב והשופע שלא תקע לא היה יוצא ידי חובתו, והיה גם כן התוקע שלא שמע יוצא ידי חובתו, כגון אם סתם אזניו תכלית הסתימה ותקע, היה יוצא משום שתקע, ואין הדבר כן אלא המצוה היא השמיעה לא התקיעה, ואין אנו תוקעין אלא כדי לשמוע, וברך לשמוע קול שופר ולא נברך על תקיעת שופר", וכן ס"ל לחינוך (מצוה ת"ח) "שנצטוינו לשמוע קול שופר ביום ראשון של תשרי".

אמנם הסמ"ג (עשין מ"ב) כתב "לתקוע בשופר בראש השנה שנאמר במדבר (כט א) יום תרועה יהיה לכם", הרי דס"ל דעיקר מצות שופר הוא "התקיעה".

וכבר נחלקו הראשונים בזה בנוסח הברכה אם מברך על תקיעת שופר או לשמוע קול שופר, עי׳ ברא"ש (ר"ה פ"ק סוף סימן י׳) שהביא את דברי ר"ת שכתב שיש לברך על תקיעת שופר, משום דעשייתה היא גמר מצותה.

והראבי"ה (ח"ב מסכת ר"ה סימן תקל"ד) הביא את דברי הירושלמי "תוקע בשופר צריך לברך אקב"ו לשמוע קול שופר וכו׳", וכ"כ הטור (סימן תקפ"ה) והרמב"ן (פסחים ז.) והריטב"א (ראש השנה לד) כתב קבלה מרבינו האיי ז"ל אביהם של ישראל שהוא לשמוע קול שופר.

וכ"כ בספר האורה (חלק א׳ סימן צ"ג הלכות ראש השנה) ובמגן אבות למאירי (סימן ח) ובכלבו (סימן ס"ד וסימן קמ"ו) וברבינו ירוחם (תו"א נ"ו ח"ב דף מ"ט טור ב)

וכאן המקום לציין את דברי ר"י בר יקר שכ׳ "על השופר מברך לשמוע קול שופר, ובכל צרפת מברכין על תקיעת שופר על שם ותקעתם (במדבר ה, י) וכתוב ותקעו ולא תריעו (במדבר י, י) ואם תתמה כיון דכתוב ותקעו איך יוצאין בשמיעה, כיון דכתיב (יהושע ו, ה) בשמעכם את קול השופר, משמע דכל דין שופר בשמיעה תליא מילתא, ואעפ"י דפסוק זה אינו על ראש השנה, גלויי מילתא בעלמא הוא, וכן מברכין על מקרא מגילה, אעפ"י שיוצאין בשמיעה, ומקרא מגילה דרבנן הוא הן אמרו והן אמרו, ע"ש.

19 בדברי יואל (שו"ת חיי"ד סי׳ נ"ז אות ג׳) כתב תשובה להגה"צ ר׳ חיים יודא דייטש ז"ל ממאקאווא מח"ס באר יהודה על ס׳ חרדים ליישב קושיתו על דברי הקדושת יו"ט ז"ל בזה.

20 וז"ל הכלבו: דדוקא אדם אחר תוקע לו והוא שומע, אבל המודר עצמו אסור, לפי שיש הרבה בני אדם שנהנין כשהן תוקעין, וכל מידי דאיכא הנאה לגוף לא מהני טעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו, יע"ש.

21 עיי"ש שכ׳ להוכיח שכל מצוה שאינה חיובית אלא שניתן להאדם לשם הדרכה להתיר צרכיו לא אמרינן בזה מללה"נ, וזה מהא דמבואר בעירובין (דף ל"א) דלמ"ד מערבין לדבר הרשות, אסור לקנות בית דהיינו עירובי תחומין באיסורי הנאה, ומאן דמתיר עירוב בבית הקברות היינו משום דסבר אין מערבין אלא לדבר מצוה ומללה"נ עיי"ש בסוגיא, והנה לפי דברי הרשב"א (בסוכה) דמה שנגרם לאדם הנאה ע"י איה"נ אין זה נחשב נהנה מאיה"נ, ע"כ צ"ל דהא דאסור לקנות עירוב באיה"נ אין זה מחמת ההנאה שיש לו אח"כ בהליכתו למקום סעודה, שאין זה אלא גרמא בעלמא ושרי, אלא צריך לומר שעצם קניית העירוב ושביתתו נחשב להנאה. ולפי"ז קשה דא"כ אפי׳ כשמערב לדבר הרשות למה אסור לעשותו, שהרי עצם עשיית העירוב הוא מצוה, ומללה"נ.

ומזה מוכח כיסוד הנ"ל דבמצוה שאינה חיובית דומיא דעירוב, אין זה בכלל הדין דמללה"נ. עיי"ש עוד.

ועיין בשו"ת ברית אברהם (סי׳ ג׳) וכן בשו"ת מהרש"ם (ח"ה סי׳ מ"ו) שמאריך להביא ראי׳ דאף במצוה קיומית אמרי׳ מללה"נ,ע"ש.

22 וז"ל שם בתשובה: נדרשתי לאשר שאלוני מק"ק טעטש אם מותר לבן דודי הרב החסיד מו"ה חיים ט"ב נ"י להתפלל בימים הנוראים והוא אבל תוך יב"ח אחר אביו דודי הגה"צ ז"ל, ואחרי שדן בדברי המהרי"ל – שהוא המקור לדברי המג"א – מסיק בזה"ל: וא"כ בנ"ד דכולהו איתניהו ביה כפי ששמעתי אין כעת בקהילתכם מי שהוא קולו ערב כמותו וגם הוא מוחזק בחסידות והוא בן גדולים וטובים, א"כ לפי הלשון של המט"א אדרבה מוטב שיתפלל הוא מאם יתפלל

האדמו"ר מספינקא: כ'האב אמאל געהערט – כ'ווייס נישט אויב ס'איז ריכטיג – אז וועז דער קדושת יו"ט איז נסתלק געווארן, האט דער עצי חיים געדאוונט, און דער רבי ז"ל (מרן רבינו בעל דברי יואל) האט געהאט ספיקות אין דעם, דער רבי געדענקט אזא ענין?

רבינו: ניין, כ'האב עס נישט געהערט, ס'איז דא פונעם פעטער ז"ל אויך א תשובה (שו"ת דברי יואל או"ח סי' כ"ח) **צום ראזלער רב** (הרה"צ רבי יחיאל ז"ל) **איבער אזא שאלה.**[23]

האדמו"ר מספינקא: די שאלה איז געווען צי דער דברי יואל האט געמעגט דאוונען.

רבינו: דעמאלטס האט ער נאך געוואוינט אין סיגוט, שנת תרס"ד איז עס געווען, און וואו האט ער געדאוונט?!

האדמו"ר מספינקא: ער האט שוין געהאט חתונה געהאט?

רבינו: יא, דעמאלטס האט ער חתונה געהאט (בפ' יתרו שנת תרס"ד איזה ימים קודם פטירת אביו מרן הגה"ק בעל קדושת יו"ט ז"ל), **איז אפשר אז דער ערשטער יו"ט דערויף איז ער געווען ביים שווער** (הגה"ק רבי אברהם חיים הורוויץ ז"ל אבד"ק פלאנטש), **דאס הייסט ראש השנה פון שנת תרס"ה.**

האדמו"ר מספינקא: כ'האב געהערט אז דער עצי חיים האט געהאלטן אז אזוי ווי ער איז רב, ממילא קען ער דאוונענען פאר"ן עמוד, אבער דער ברודער אז ער איז נישט רב קען ער נישט דאוונענען, ס'איז ביי מיר א גירסא דינקותא, און כ'וויס נישט אויב ס'איז הונדערט פראצענט, כ'זעה אז דער רבי ווייסט נישט פון דעם...

רבינו: כ'האב נישט געהערט דערפון.

רבינו: דער זיידע (מרן הגה"ק בעל עצי חיים ז"ל) **האט געבלאזן שופר נאך פריער, נאך בחיין פונעם קדושת יו"ט, ער איז געווען בעל תוקע, און דער קדושת יו"ט איז געווען דער בעל מקריא,**[24] **און פאר"ן עמוד האט דער זיידע מן הסתם נישט געדאוונט, וואס ער האט געטוהן איינעם יאר** (בשבת האבילות אחר אביו ז"ל) **ווייס איך נישט.**

האדמו"ר מספינקא: כ'דערמאן זיך, דא האט געוואוינט א איד וואס האט געהייסן רבי יצחק אמסעל דער אילאקער רב (הגה"צ הישיש אב"ד אילאק ז"ל מח"ס קיצור דרכי תשובה על יו"ד ועוד ספרים בנגלה ונסתר, היה דר שנים רבות בוויליאמסבורג בשכינות רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל ואח"כ היה דר בבארא פארק), **ער איז געווען א אוהעלער.**

רבינו: ער איז געווען א תלמיד פונעם שבט מיהודה דער סאטמאר רב.

האדמו"ר מספינקא: יא, און די ערשטע יארן אין אמעריקא איז ער געווען זייער נאנט, ער האט מיר פארציילט די מעשה.

רבינו: יא, ער האט געקענט געדענקען די זאכן.

האדמו"ר מספינקא: דאס וואס ער האט גארנישט משנה געווען, איז אלץ אבילות בפרהסיא, צי אלץ ווייל ס'איז נישטא קיין בעסערער בעל תפילה?

רבינו: ער (העצי חיים) **שרייבט צום סוף אין די תשובה אז ס'איז אבילות בפרהסיא.**

האדמו"ר מספינקא: אז ס'איז רבים צריכים לו, איז דאך גרינגער.

רבינו: דער פראבלעם איז, וואס עס שטייט אין מגן אברהם (סי' תקפ"א סק"ד) **וואס ברענגט בשם המהרי"ל אז ווער ס'איז א אבל זאל נישט דאוונענען שבת און יו"ט פאר"ן עמוד, ווייל ס'איז דינים מתוחין עליו.**

האדמו"ר מספינקא: דא האבן מיר געהאט די שאלה פאר א יאר, א יונגערמאן וואס דאוונט שוין יארן פאר"ן עמוד, און ער איז אויך געווען אין יאר.

רבינו: בעלי בתים האבן טאקע נישט געדאוונט, אונז האבן מיר אויך שוין געהאט די זאך, און בעלי בתים האבן נישט געדאוונט.

עוד בענין הנ"ל

בשיחה עם הגה"צ ר' יוסף בנימין וואזנער שליט"א גאב"ד זכרון מאיר בני ברק יום ג' פרשת תולדות תשע"א לפ"ק

הגרי"ב: וואס איז וועגן דאוונענען אין די י"ב חודש (כשא' אבל ל"ע) **אין חודש תשרי?**

רבינו: אין די סליחות טעג האט מען יא געדאוונט,[25] **אבעבר עשרת ימי תשובה האט מען נישט געדאוונט.**

הגרי"ב: אין מחזור (דברי יואל) **שטייט אויך אז מ'האט נישט געדאוונט, אבער אונז האבן מיר געהערט - אזוי האט מען דא נאכגעזאגט - אז דער רבי האט יא געדאוונט פאר"ן עמוד?.**

רבינו: אמת, כ'האב געדאוונט, ווייל אז איך דאוונען ראש השנה,[26] **זאל איך נישט דאוונענען עשרת ימי תשובה?!.**

בפרט דער נודע ביהודה (מהדו"ק או"ח סי' ל"ב) **שרייבט דאך 'לא נתפשט מנהג זה מבעלי תורה'.**

הגרי"ב: כ'האב געמיינט אז ראש השנה האט דער רבי געדאוונט וועגן אבילות בפרהסיא, און אזוי איז שבת און יום טוב.

רבינו: אז מ'דאוונט ראש השנה קען מען נישט אויסלאזן...[27] **כ'דאוון שבת אויך, אבער כ'דאוון נישט הלל אין ראש חודש וען ס'איז אינדערוואכן.**

הגרי"ב: דעמאלטס איז נישטא קיין שאלה פון אבילות בפרהסיא.

עוד בענין הנ"ל

מתוך שיחה עם הרה"ג ר' גבריאל צינענער שליט"א מח"ס נטעי גבריאל - ורב ביהמ"ד נטעי גבריאל יום ד' פרשת מטות מסעי תש"ע לפ"ק

הגר"ג: רבי יוחנ'טשע סטאלינער האט געמאכט א תקנה אז די אבלים זאלן נישט דאוונענען מוצאי שבת (לפני התיבה כש"ז), **וועגן מחלוקת, הגם מוצאי שבת איז דאך דער גרעסטער חיוב.**

הגה"צ רב ד'קהלתינו וומסב"ג שליט"א: ביים שינאווער רב איז אמאל געווען א מעשה, א איד א אבל האט געוואלט דאוונענען מוצאי שבת פאר"ן עמוד, און ער האט נישט געהאט קיין געלט, און קיין קינדער האט ער איך נישט געהאט, האט דער שינאווער רב געזאגט, אז איינער וואס האט די דריי זאכן, וויל ער נישט ער זאל דאוונענען פאר"ן עמוד, האט דער שינאווער רב געזאגט 'איך אליינ'ס וועל דאוונענען', שפעטער איז דער שינאווער רב צוגעגאנגען בעטן פון יענעם ער זאל אים מוחל זיין, האט ער געזאגט 'אז דער רבי וועט מיר צוזאגן קינדער בין איך מוחל', און ס'האט גארנישט געהאלפן פאר"ן שינאווער רב, ביז דער שינאווער רב האט אים טאקע צוגעזאגט, און ער איז טאקע געהאלפן געווארן.

אחר וכו', ואדרבה י"ל כיון דכבר ביארתי דאינו אלא מנהג, א"כ באם לא יתפלל הוי כאבילות בפרהסיא כיון שמצד הדין והמנהג בכה"ג מוטב שיתפלל הוא, וא"כ הוא פרהסיא גדול, עיי"ש.

23 וז"ל שם: מכתבכם הגיעני בדבר המאוה"ג חו"פ בנש"ק כש"ת מוהר"ר יחיאל נ"י אשר הוא מוחזק להתפלל אצליכם בהרבה שבתות השנה ובימים טובים ובימים נוראים, ועכשיו הוא אבל ב"מ על אביו תוך יב"ח, ואתם מסכימים שיתפלל גם בשנה זו מה שדרכו להתפלל, ושאלתם חוו"ד וכו'.

ומסיק בזה"ל: וא"כ אנן בנידון הרב הנ"ל, הנה כמוני כמוכם כולנו יודעים דליכא עדיף מיניה בביהמ"ד שלכם, הן מצד יחוס עצמו בתורה ובמעש"ט, והן מצד יחוס אבותיו אשר גם זה מועיל לתפילה וכו', א"כ בלי ספק תוכלו לעשותו שליח להולכה בתפילה ותחנונים ותהיה תפילתו מקובלת ורצויה לפניו ית"ש, עיי"ש.

24 סיפר מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע כי מרן הקדושת יו"ט מגודל ענוותנותו לא היה בעל תוקע בראש השנה כל ימיו, כי בשנים קדמוניות היה בראש השנה או בצאנז בצל מרן הדברי חיים או בסיגוט בצל אביו מרן הייטב לב, ולאחר הסתלקות הייטב לב כיבד את הרה"ח המפורסם רבי משה אריה פריינד זצ"ל להיות בעל תוקע והקדושת יו"ט היה בעל מקריא, ולאחר פטירתו כיבד את בנו מרן העצי חיים להיות בעל תוקע והוא נשאר להיות בעל מקריא.

25 בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק או"ח סי' ל"ב) כבר הזכיר מנהג זה שאין מתפללים בעשי"ת, ותמה ע"ז, עיי"ש. אמנם בשאר ספרים גם נזכר מנהג זו, עי' במטה אפרים (סי' תקפ"א סק"ג). ובשו"ת נוב"י הנ"ל דחה לגמרי המנהג שלא להתפלל בחודש אלול, וכתב ע"ז 'מעולם לא שמענו', עיי"ש.

26 עי' במטה אפרים שמביא בשם הדרכי משה (סי' תקפ"א) וכן במהרי"ל שזה שנאמר שאין לאבל להיות שליח ציבור לא נאמר אלא כשיש שם שליח ציבור אחר הגון כמותו, אבל אם אין שם אחר הגון כמותו, או שיש לו קול ערב או שהוא גדול בתורה ובמעשים טובים מוטב שיהיה האבל שליח ציבור, כיון שהוא הגון יותר.

27 הנה בספרי הפוסקים שהביאו המנהג הנ"ל, כתבו בטעם הדברים, דמשום דמדת הדין מתוחה על האבל כמו שנזכר בשו"ע (יו"ד סי' שצ"ד ס"ד), ועל כן בני הקהל אינם רוצים שמי שמידת הדין מתוחה עליו יהיה הש"ץ עליהם בימי ר"ה ויוהכ"פ, וא"כ באופן שבני הקהילה רוצים שהאבל ל"ע יתפלל גם בימי ר"ה ויוהכ"פ, בוודאי שא"א להם למונעו מלהתפלל בעשי"ת . ועי' בשו"ת עצי חיים (סי' ל"ט) מש"כ בזה לענין ר"ה ויוהכ"פ למי שגדול בתורה והוא בן גדולים וטובים שמוחזק להתפלל, עיי"ש.

רבינו: וויל ער האט נישט געוואלט ער זאל אנהייבן די וואך (עם בעל תפילה כזה).

כ׳האב געהערט אז דער זיידע רבי שלום אליעזר׳ל האט נישט געלאזט מוצאי ראש השנה אז א אבל זאל דאוונענען פאר׳ן עמוד אין ביהמ״ד, דאס איז געווען מיטן אוידוואריער רב (הגה״צ רבי שלום קרויז ז״ל מח״ס שו״ת דברי שלום),[28] ער האט נישט געוואלט אז דאס יאר זאל זיך אנהויבן מיט א אבל ל״ע.

הגר״ג: אויף מוצאי יום הקדוש שטייט אויך אזוי.

רבינו: ביים שינאווער רב איז אויך אמאל געווען אז מ׳האט איינעם מכבד געווען צו זיין בעל תפילה אום יו״ט, הכלל, האט זיך דער שינאווער רב געבייזערט ׳פארוואס האט יענער געדאוונט?׳, האט יענער געזאגט אז ער האט א יצרצייט, האט ער געזאגט, אז איינער איז ארויס געפארן אויפן מארק צו פארקויפן, אלע טישלעך זענען געווען אויסגעשורה׳ט, שטעלט ער זיך אויך אוועק, און מ׳פרעגט אים ׳וואס האסטו צו פארקויפן?׳, האט ער געזאגט ׳איך האב יארצייט...׳, האט יעדער אנגעהויבן צו לאכן.

האט דער שינאווער רב געזאגט, איינער פארקויפט אז ער איז א תלמיד חכם, איינער פארקויפט אז ער איז א ירא שמים, איינער פארקויפט אז ער איז א גוטער בעל תפילה, אבער דו פארקויפסט נישט קיין שפל, און נישט קיין בארן, און נישט קיין הינדלעך, דו פארקויפסט נישט קיין תורה, און נישט קיין עבודה, און דו ביסט אויך נישט קיין גוטער בעל תפילה, נאר סתם דו האסט יארצייט... דאס פארקויפסטו, ער האט זיך געבייזערט פארוואס מ׳האט אים צוגעשיקט צום עמוד יו״ט.

הגר״ג: כ׳האב געהערט פונעם טאטן דער ברך משה אז דער עצי חיים איז געווען אין בעלזא, און דער בעלזער רב (הגה״ק מהרי״ד ז״ל) האט אים געפרעגט אויב ער איז א בעל קורא, און ער האט געזאגט אז ער זאל ליינען, אפילו אז אין בעלזא איז געווען זייער שטרענג (שהאבל לא יקרא בתורה וכדו׳ ומרן העצי חיים ז״ל הי׳ אז בשנת האבילות על פטירת אמו ע״ה).

האדמו״ר מראפשיץ: דער עצי חיים האט געליינט יעדע וואך?

רבינו: יא, דער זיידע אז ער האט געהאט צוויי (אפשרויות, או להתפלל לפני התיבה או לקרות, כאשר לא הרגיש טוב), האט ער בוחר געווען צו ליינען און נישט צו דאוונענען.

די מעשה איז געווען שנת תרע״ה (בהיות העצ״ח בתוך י״ב חודש ע״פ אמו הרבנית הצ׳ ע״ה בת הגה״ק רבי יואל אשכנזי אבד״ק זלאטשוב ומח״ס שו״ת מהר״י אשכנזי) **- דעמאלטס** וועז דער טאטע ז״ל איז געבוירן געווארן - יענעם שבת איז עס געווען.[29]

הגר״ג: דער טאטע דער ברך משה האט עס פארציילט פאר׳ן אלטן פאלטיטשאנער רבי (הגה״ק רבי אלעזר טווערסקי ז״ל בעמח״ס פקודת אלעזר, מנכדי הגה״ק המהר״י מבעלזא ז״ל), און ס׳איז געווען א גרויסער חידוש, וויל אין בעלזא איז געווען זייער שטרענג, האט ער געזאגט אז ס׳מוז זיין אז ער האט זייער שטארק געהאלטן פונעם זיידן דער עצי חיים ז״ל.

רבינו: דער בעלזער רב האט אים מכבד געווען צו ליינען, האט דער זיידע געזאגט פאר׳ן בעלזער רב אז ער איז אין יאר, האט ער געזאגט ׳ליכא דעדיף מיניה׳.

הגר״ג: אין בעלזא איז אזוי ווייט, אז מ׳האט נישט געלאזט אפילו נישט אז דער גבאי אדער שמש זאל אויסרופן די מענטשן צום ליינען, טאמער איז ער געווען אין יאר.

רבינו: דער בעלזער רב איז זייער נתפעל געווארן פונעם זיידן, דער זיידע איז נאך געווען א יונגערמאן, עטליכע און דרייסיג יאר (כי הגה״ק מרן העצי חיים ז״ל נולד בשנת תמ״ר).

זיין מאמע (הרבנית הצ׳ חנה ע״ה) איז אוועק שנת תרע״ד, זי איז אוועק ניסן (ביום ז׳ לחודש), און דער טאטע איז געבוירן חודש חשון, דעמאלטס איז עס געווען.

עוד בענין הנ״ל

שיחה עם הגה״צ ר׳ אברהם צבי וואזנער שליט״א רב ור״מ דקהילתינו הק׳ במאנסי יע״א יום ב׳ פרשת כי תצא תשע״ג לפ״ק

רב דקהילתינו במאנסי: איינער פון די בעלי תפילות אין די הייליגע טעג דאהי איז אין יאר (ביומי אבילות ל״ע) ר׳ חיים אלעזר וויס (הרב דחעמעלניק במאנסי),[30] ער איז דער בעל תפילה אויף די פסוקי דזמרה, און ער איז אויך דער בעל מקריא, איז אויף פסוקי דזמרה וועט מעם מסתמא טרעפן א צוויטן, אבער וועגן צו זיין בעל מקריא, האב איך געקלערט צי מ׳מעג נעמען א אבל, וויל דער לבוש זאגט א אינטערסאנטן טעם פארוואס א בעל תוקע דארף עולה זיין ראש השנה צו די ספר תורה, אזוי ווי ס׳שטייט אין שולחן ערוך וויל ער דארף זיין בשמחה, און פיקודי ה׳ ישרים משמחי לב, און אז ער וועט זיין בשמחה וועט ער זיך נישט טועה זיין ביי די תקיעות, וויל איינער וואס איז זיך טועה איז סימן רע לשולחיו.

זאגט דער אלי׳ רבה (סי׳ תקפ״ד ס״ק ט׳) אויף דעם, אז לויט דעם קען א אבל נישט זיין א בעל תוקע, וויל א אבל איז נישט בשמחה, איז די שאלה אויפן בעל מקריא, וואס ער גיט אכטונג אויף דעם בעל תוקע זאל נישט טועה זיין, ס׳שטייט נישט קלאר איבער דעם.

רבינו: אין עצי חיים (או״ח סי׳ ל״ט) איז דא א תשובה וועגן א בעל תפילה (בתשובה להגה״צ רבי חיים טייטלבוים ז״ל בן הגה״צ רבי אלי׳ בצלאל ז״ל אבד״ק טעטש בנו של מרן הגה״ק הייטב לב ז״ל אחיו של מרן הגה״ק הקדושת יום טוב ז״ל).

רב דקהילתינו במאנסי: אין נודע ביהודה איז דא א שארפע תשובה.

רבינו: א בעל מקריא איז אין אמת׳ן גרינגער ווי אלע זאכן, ער איז נאר אז דער בעל תוקע זאל זיך נישט טועה זיין.

רב דקהילתינו במאנסי: מ׳וועט טוהן וואס דער רבי וועט הייסן.

רבינו: און לאידך גיסא, אז מ׳איז רגיל יעדעס יאר האט עס א דין פון אבילות בפרהסיא.

רב דקהילתינו במאנסי: אז ס׳איז נישטא אין ביהמ״ד א בעסערער האט מען מקיל געווען.

רבינו: יא אזוי שטייט אין עצי חיים, און אין דברי יואל האט דער פעטער ז״ל אויך א תשובה (שו״ת דברי יואל או״ח סי׳ כ״ח) צום ראזלער רב (הרה״צ רבי יחיאל ז״ל) איבער אזא שאלה.

עוד בענין הנ״ל

שיחה עם הגה״צ ר׳ אברהם צבי וואזנער שליט״א רב ור״מ דקהילתינו הק׳ במאנסי יע״א מוצש״ק פרשת ויגש תשע״ח לפ״ק

רבינו: כ׳האב געהערט אז דער זיידע רבי שלום אליעזר׳ל האט נישט געלאזט מוצאי ראש השנה אז א אבל זאל דאוונענען פאר׳ן עמוד, דאס איז געווען מיט׳ן אודווארייער רב (הגה״צ רבי שלום קרויז ז״ל מח״ס שו״ת דברי שלום).

א׳ הנוכחים: אפשר אלס עשרת ימי תשובה.

רבינו: ניין, מוצאי ראש השנה ער האט נישט געוואלט אז דאס יאר זאל זיך אנהויבן מיט א אבל ל״ע.

רב דקהילתינו במאנסי: איז אפשר א שמע מינה אז די אבלים האבן געדאוונט עשרת ימי תשובה.[31]

רבינו: ס׳איז א גוטע ׳שמע מינה׳ אבער אזוי איז געווהען די מעשה, ר׳ מאיר שטיין איז דאך א ראצפערטער, ער האט עס דערציילט.[32]

---

28 שהי׳ אז בתוך י״ב חודש ע״פ אביו הגה״צ ר׳ שמואל דוד ז״ל אבד״ק אודווארי שנפטר ביום י״א חשון שנת תרצ״ו, ונתקבל בנו הגה״צ בעל דברי שלום למלאות מקומו בעת הלוי׳ בעצתו ובברכתו של הרה״ק מהרש״א מראצפערט ז״ל.

29 בתשעה באב שנת תרע״ד פרצה מלחמת העולם הראשונה, ואז הי׳ הגה״ק המהרי״ד בראצפערט ועזב את מקומו בבעלזא מחמת אימת המלחמה, וביום הקדוש תרע״ה הגיע השמועה לסיגעט שצבא רוסלאנד מתקרב, ובמוצאי יוהכ״פ ברח העצי חיים מסיגעט ושהה בחג הסוכות בעיר נירעדהאז ומשם נסע לראצפערט, ולאחמ״כ ביום כ״ג חשון שנת תרע״ה נולד מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל, ונשאר אז מרן העצי חיים לשבות על שב״ק ועל שמחת הברית מילה בראצפערט.

30 בהיותו בתוך י״ב חודש על פטירת אביו הרב החסיד ר׳ ליפא ז״ל מקרית טאהש, בנעוריו היה דבוק לכ״ק בעל מנחת אלעזר ז״ל ממונקאטש, ואחרי המלחמה התדבק לרביה״ק בעל דברי יואל ז״ל, והי׳ מקורב מאוד אצל גיסו יבלחט״א כ״ק אדמו״ר מטאהש שליט״א ששניהם היו חתניו לוקחי בנותיו של הרב הצדיק רבי יודעלע וויינגארטן ז״ל מעיה״ק ירושלים ת״ו נכד הרה״ק ר׳ אליעזר ליפא מחמעלניק בנו של הגה״ק הרבי ר׳ אלימלך מליזענסק ז״ל ועוד צדיקים קדושי עליון ז״ע.

31 בספר הרב הקדוש מראצפערט (עמ׳ רכ״ז) בשם הגה״צ מאוואראי ז״ל שהרה״ק רבי שלום אליעזר׳ל ז״ע שלחו מעל פני העמוד במוצאי ראש השנה, ולמחרתו התנצל בפניו שלא רצה להתחיל השנה עם אבל ל״ע, אבל בשאר הימים הוא יכול להמשיך להתפלל.

32 הרה״ח המרומם ר׳ מאיר שטיין ז״ל היה ש״ב של הגה״צ

הרה"ג ר' יעקב ווייס שליט"א: ר' יענקעלע (מפשעווארסק זצ"ל מובא עובדא זו בשמו בס' י"ג אורות ח"א עמ' קפ"ו) האט דערציילט א איד איז געקומען צום שינאווער רב בעטן א ברכה אויף קינדער ער זאל צוזאגן האט ער געזאגט ער קען נישט צוזאגן, האט ער געפרעגט פארוואס פאר יענעם האט דער רבי יא צוגעזאגט און ער איז געהאלפן געווארן, האט ער געזאגט ביי יענעם האב איך נישט געהאט קיין ברירה. ברענגט ער וואס איז געווען די מעשה, אז דער שינאווער רב האט געהאט א קפידה מוצאי שבת זאל נישט דאוונענען פארן עמוד נישט קיין ארימאן נישט קיין אבל און נישט קיין חשוך בנים, און דער איד איז געווען אלע דריי, און ער איז צוגעגאנגען צום עמוד און דער שינאווער רב האט אים אוועק געשיקט, נאכ'ן דאוונענען האט אים דער איד געזאגט 'דער רבי האט מיך פארשעמט' האט ער אים געבעטן 'זיי מיר מוחל' האט ער געזאגט אז דער רבי וועט מיר צוזאגן קינדער וועל איך מוחל זיין, האט ער נישט געהאט קיין ברירה.

רבינו: די מעשה איז געווען אז נאכ'ן דאוונענען האט זיך דער שינאווער רב מיישב געווען און ס'האט אים וויי געטוהן, האט ער אים געבעטן ער זאל אים מוחל זיין, האט ער גאזאגט אז דער רבי וועט אים צוזאגן א שטוב מיט קינדער וועט ער מוחל זיין. האט אים דער שינאווער רב צוגעזאגט.[33]

הגר"י: זעהט אויס אז דאס איז געווען א צאנזער קפידה, אין אנהייב וואך און אנהייב יאר.

רב דקהילתינו במאנסי: די דריי זאכן בני חיי מזוני, אלין סימנא מילתא. (היינו על ג' דברים אלו הקפיד הרה"ק משינאווא כנ"ל).

בענין אמירת תשליך בר"ה

מתוך שיחה עם כ"ק אדמו"ר מבית יצחק ספינקא שליט"א
יום א' פרשת האזינו תש"פ לפ"ק

רבינו: מ'בלאזט אליינס די תקיעות?

אדמו"ר מספינקא: תקיעות דמיושב יא, מ'פראבירט זיך מקשר צו זיין מיט די פריער־דיגע, על דעת...

רבינו: מ'דאוונט פארן עמוד מוסף?

האדמו"ר מספינקא: יא, מערבית און פסוקי דזמרה אויך. און יוהכ"פ אויך נעילה.

רבינו: דא איז געווען א איד ר' לייבל בערקאוויטש, ער האט אמאל געדאוונט פסוקי דזמרה פארן עמוד, דער רבי האט אים געפרעגט: דו וועסט מיך צולאזן צו שחרית? האט ער געענטפערט זייער אומגערן...[34]

א' הנוכחים: דער רבי האט עס געפרעגט מיט א שמייכל... און ער האט געענטפערט אזוי..

רבינו: תשליך וועלן איז מען געגאנגען?

האדמו"ר מספינקא: ראש השנה. שפעטער אין די לעצטע יארן איז דער טאטע שוין געגאנגען שלש עשרה מידות. אבער אלע יארן איז ער געגאנגען צו תשליך ראש השנה.[35]

אין סיגוט און סאטמאר איז מען געגאנגען שלש עשרה מידות.[36]

מ'קען פארשטיין אז די וואס זענען נישט געגאנגען ראש השנה, האבן בכוונה נישט געוואלט גיין ראש השנה, וועגן אפאר טעמים, איין טעם וויל די צייט איז געווען ענג, אבער מ'וואלט וועלן דוקא געוואלט וואלט מען געקענט אריין שטופן. און א צווייטער טעם, וויל תשליך איז א קורצע תפילה, אבער נאכדעם איז דא די תפילה פונעם עבודת הקודש, און די תפילה איז שוין א ריכטיגע ווידוי, און מ'האט עס נישט געוואלט זאגן ראש השנה, אזוי ווי מ'זאגט נישט 'חטאנו' וכדו'.

און דריטנס, וויל מ'גייט תשליך צום וואסער, אין יעדע שטאט איז געווען א טייך, און צום טייך זענען געגאנגען אלע שוואכע חברה, קומט אויס אז מ'האט זיך געטראפן דארט מיט אלע שוואכע, האט מען נישט געוואלט דעמאלטס גיין.[38]

רבינו: יא, דער קדושת יו"ט איז שוין געגאנגען א טאג פריער, וויל שלש עשרה מידות איז ער נישט אויסגעקומען מיטן טאג...[37]

---

33 מאודוארי ז"ל שהי' חתנו של הרב החסיד ר' ישראל בער שטיין ז"ל מראצפערט אבי אביו של ר' מאיר ז"ל.

עיי"ש בס' הנ"ל שבאותה מעמד אמר הרה"ק משינאווא כי במוצש"ק לא ניחא ליה שיתפלל לפני התיבה אבל, או עני, או חשוך בנים, כדי להתחיל את השבוע בסימן טוב ובמזל טוב, והאברך הנ"ל היה שלשתן ביחד ע"כ הוכרח לשלחו, וע"כ הבטיח לו שיוושע בזש"ק.

אגב, עיי"ש בס' הנ"ל שהרה"ק משינאווא העדיף שבמוצש"ק יעבור לפני התיבה מי שהוא וותרן בממונו.

34 הרה"ח ר' לייבל בערקאוויטש ז"ל הנ"ל היה בעל תפילה ובעל מנגן וזה בכמה וכמה הזדמנות להחיות נפש צדיק בבדיחותא, והודיע שבשב"ק הבא יש לו יארצייט, והמשב"ק הרה"ח ר' יוסף אשכנזי ע"ה היה דרכו לחלק את כל הכיבודים שלפני העמוד והעליות הכל בהתייעצות ובהסכמות מרן רביה"ק ז"ל, ושמע ר' לייבל הנ"ל שרבינו ז"ל אמר לכבדו עם פסוקי דזמרה, ובליל שב"ק כשעבר עם הציבור לאמירת גוט שבת, אמר לרבינו ז"ל יישר כח על הכיבוד של פסוקי דזמרה, וע"ז שאל אותו מרן רבינו ז"ל בדרך צחות: 'וועסט מיך צולאזן צו שחרית...?', וענה ר' לייבל בדרכו: 'זייער אומגערן...'.

35 וע' במחזור דברי יואל (ליוהכ"פ בסדר יום י"ג מידות, אות כ"ג) דכשאשר נתייסדה העיר קרית יואל דבשנת תשל"ד, ונשאר שם על ר"ה של שנת תשל"ה ציבור קטן מאוד, אמר להם רבינו ז"ל שילכו ביום א' דר"ה לאמירת תשליך אצל הנהר מים שבתוככי העירה.

וכן נהג מרן רבינו ז"ל בעצמו בר"ה שנת תש"ו בהיותו על אם הדרך על הספינה בדרכו מאר"י לארה"ב, שעשה סדר תשליך ביום א' דר"ה על הספינה. ומן הראוי להעתיק כאן מה שאמר רבינו לש"ב הרה"צ ר' יואל אשכנזי ז"ל מטבריא, שהפציר בו קודם שנסע מאר"י שישאר עוד באר"י לכה"פ עד אחר ר"ה כי שמא לא יספיק הזמן להגיע לאמעריקא תוך זמן קצר כזה ומי יודע אם לא יסתובב הדבר להשאר על הספינה על ר"ה, והשיב לו רבינו ע"ז בזה"ל: אם אשאר פה איני יודע אם אני באמת באר"י (כידוע שהי' מרגלא בפומי' לומר ד' הצמח ה' לצבי בפ' ראה), ולעומת זה אם אהי' בר"ה על הספינה מוקף במים מכל צד, יודע אני שאני נמצא במקום טהרה, כי מים רומז לטהרה כידוע, עכ"ל. ולבסוף כן היה שהספינה הגיעה לאמעריקא ביום ב' דר"ה שנת תש"ז, ורבינו לא ירד מהספינה עד מוצאי ר"ה ואמר שם סדר תשליך כנ"ל.

36 כן נהגו מרנן רבותינו הק' זי"ע וכן נהג הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע ועוד צדיקים לילך לתשליך ביום י"ג מידות שבו מתעוררים י"ג מדות הרחמים. ובס' קצה המטה על המטה אפרים (סי' תקצח סק"ב) כתב, שמעתי בשם כמה צדיקים זי"ע, שהיו נוהגים לעשות הסדר תשליך ביום שלפני ערב יוהכ"פ הנקרא שלש עשרה מדות, מפני שהיה קשה עליהם לעשותו ביו"ט מפני תשוש כח לילך ברגליהם, וכן ראיתי למורי הגה"ק בעל קדושת יו"ט זצללה"ה שנהג כן עפ"י מנהג אבותיו הקדושים. ומה שבחרו באותו יום דוקא בודאי טעמם ונימוקם עמם, ואפשר טעמם בפשיטות מפני שמא דקגרים שנקרא היום י"ג מדות, וגם פסוקי תשליך הם נגד הי"ג מדות כמש"כ האריז"ל, ע"כ. ועי' בס' קדושת יו"ט בלקוטי תוספות יום טוב, ערך הדרכות והנהגות.

ועי' במחזור דברי יואל (ליוהכ"פ בסדר יום י"ג מידות, אות כ"ג) דמרן רביה"ק הי' דרכו ביום י"ג מידות אחרי התפילה לסיים אמירת תהלים בציבור, ואמר סדר הוידוי הגדול של רבינו נסים, וגם אמר תפלת על חטא, אח"כ קרא סדר הקרבנות, והתפלל תפילת מנחה, ולאחמ"כ לעת ינטו צללי ערב הלך רבינו אל הנהר לעשות סדר תשליך, והיה דרכו ללכת על הגשר החוצה את הנהר (איסט ריווער) בקצה שכונת וויליאמסבורג, ואמר שם כל סדר תשליך הנדפס בסידור תפלה ישרה עם תפלת החיד"א ז"ל.

וכ"כ בספר אשכולות הגפן (סדר הקרבנות ותשליך מנהגי צאנז) דאם לא הלכו בר"ה מפני חסרון פנאי היה מנהג מרן הדברי חיים זצוקללה"ה שהיה הולך לתשליך אחר אמירת הקרבנות ביום י"ג מדות, אבל כשהי' לו פנאי הלך בר"ה, וכן העיד הגאון מסוואליאווא ז"ל בהקדמת ספר תולדות יצחק שהיה בצאנז על ר"ה שנת תרט"ז ועשה סדר תשליך בראש השנה עיי"ש.

ועי' עוד בספר שער המלך שער ה' פ"ח, ליקוטי מהרי"ח ח"ג, ספר דבר יום ביומו קצה המטה סקי"ב, שער יששכר מאמר שובה ישראל אות כ"ב, פני המים אות ל"ב, וכ"כ בדרכי חיים ושלום אות תשי"ב, וכן הרה"ק רבי נפתלי ממעלין, וכן גם מנהג טשערנאביל וויזשניץ.

37 וז"ל בספר פני המים (להר"ר שמואל הכהן שוואריץ ז"ל מעיר פאסמאר), שמעתי שהגה"ק בעל ייטב לב זצ"ל הלך לתשליך בראש השנה, וכן מר בריה הגה"ק בעל קדושת יו"ט זצ"ל, זולת בשנים אחרונים שאיחר בתפלתו עד שלא היה פנאי עוד לילך בראש השנה, הלך לתשליך ביום ז' תשרי (יום שלפני י"ג מדות), לאשר ביום י"ג מדות היה נהג לדרוש, ע"כ.

ועי' במחזור דברי יואל (ליוהכ"פ בסדר יום י"ג מידות, אות כ"ג) דכן נהג מרן רביה"ק ז"ל משנת תשכ"ט ואילך (אחרי שנפל על ערש דוי והי' חלוש) נהג ללכת אל הנהר ביום שלפני יום י"ג מידות, ואמר שכן היה מנהג אביו הק' בעל קדושת יו"ט ז"ל. וכן נהגו הגה"ק מאפטא ורוזין זי"ע, ועי' בס' בנין שלמה בליקוטים תלפיות בערך תשליך מש"כ טעמים בזה עפ"י קבלה עיי"ש.

38 עיין בספר קצה המטה (סימן תקצח אות ז) שכתב דכבר צרח ככרוכיא הגאון חכם צבי ז"ל וציוה לבנותיו להיות נמנעות בראש השנה מלילך לתשליך. ובס' פני המים (עמוד יט) כ' שבספר גדולת יהונתן הביא שבעל השואל ומשיב תיקן בעיר בריסק כשהיה אב"ד שם שבר"ה לא ילכו הנשים לתפלת תשליך אל הנהר מפני התערובות רק ביום אחר.

ובספר יד אליהו (ריש ח"א בצוואת המחבר אות ב) כתב כי ראוי לבטל המנהג של תשליך לגמרי מחמת כמה טעמים גדולים אשר בזמן הזה אינו ראוי לנהוג כלל בזה, וגם מעיקרא לא ניתן המנהג כי אם לגדולים חקרי לב שיודעים מה הוא ועושין כל דבריהם בצינעא, אבל בזמן הזה פרוץ מרובה על העומד מאה פעמים וכמה קלקולים ראיתי בזה וד"ל. ובעיקר כי כל המקומות אשר אצל הנהר אינם נקיים בכל צד ולא ימלט מלהיות דבר מאוס בתוך ד' אמות או מלא עיניו.

א׳ מחתניו: דער שוויגער זאגט טאקע נישט די תפילה פונעם עבודת הקודש ביי תשליך, אבער מ׳האט עס נישט געזאגט ביי אונז שלש עשרה מידות אויך נישט.

רבינו: די תפילה איז א שטארקע ווידוי.

ראש השנה תש״ז אצל מרן רבותיה״ק זי״ע

מתוך שיחה עם כ״ק אדמו״ר מתולדות אברהם יצחק שליט״א
יום ד׳ פרשת חיי שרה תשע״ו לפ״ק

האדמו״ר מתוא״י: דער טאטע איז אנגעקומען קיין אמעריקא פאר׳ן דברי יואל?

רבינו: זיי זענען אנגעקומען אינעם זעלבן טאג, ראש השנה שנת תש״ו.[39]

האדמו״ר מתוא״י: דער דברי יואל איז געקומען פון ארץ ישראל (אחרי שזכה ביום כ״א כסלו שנת תש״ה בעזהשי״ת לצאת מתחת ידי הרשעים, התעכב במדינת שווייץ י׳ חדשים, ובאמצע חודש אלול תש״ה נסע לעיה״ק ירושלים, והי׳ שם שנה שלימה, ומשם נסע עם ספינה לארה״ב).

רבינו: און דער טאטע איז געקומען פון אייראפע, בין כסא לעשור (ביום צום גדליה נדחה), דער פעטער איז אנגעקומען אום ראש השנה, די שיף איז אנגעקומען שבת, דאנערשטאג און פרייטאג איז געווען ראש השנה, און איז געבליבן ביז מוצאי שבת אויף די שיף, ס׳זענען געווען אידן וואס זענען ארויס געגאנגען שבת צום שיף, כ׳האב געהערט פון אידן וואס זענען ארויס געגאנגען, רבי יהושע געלדצעהלער (ה״ה הגאון נשיא ישיבת אור ישראל זצ״ל מח״ס קדשי יהושע על סדר קדשים) האט אויך דערציילט אז ער ארויס פון [ישיבה] תורה ודעת.[40]

יום הקדוש האט דער פעטער ז״ל געדאוונט אינעם סטאלינער בית המדרש - דארט וואס ס׳איז היינט די נייטרא בית המדרש - זיי האבן אים איבער געגעבן דאס בית המדרש.

האדמו״ר מתוא״י: רבי יוחנ׳טשע (האדמו״ר רבי יוחנן ז״ל) האט נאך געלעבט?

רבינו: יא, אבער ער איז נאכנישט געווען דאהי, און דער סטאלינער רבי פון אמעריקא – רבי יעקב – האט שוין נישט געלעבט.[41]

בקיצור, זיי האבן נוהג כבוד געווען און זיי האבן אים איבער געגעבן דאס בית המדרש, דער טאטע האט דעמאלטס געדאוונט שחרית פאר׳ן עמוד יענעם יום הקדוש.

דער טאטע האט דערציילט אז ווען ער האט געדאוונט פאר׳ן עמוד, האט אים דער פעטער געקוקט אין פנים אריין.

רבינו פנה להרה״ח ר׳ שמואל הכהן פריעדמאן, משב״ק

ושאלו: האסט עס געהערט פון טאטן?

הרש״ה: יא, דער טאטע (רביה״ק הבחר משה ז״ל) האט דערציילט אז מוסף פלעגט ער דאוונענען (באותן השנים שהיה אב״ד זעניטא וכן אחרי המלחמה בעיר טעמעשוואר), אבער שחרית האט ער קיינמאל נישט געדאוונט, ער איז נישט געווען רגיל אין דעם, און דער פעטער האט אים געהייסן צוגיין, וועו ער איז צוגעגאנגען צום עמוד האט ער זיך דערמאנט תנועות פון רבי שלמה העלער (דומ״ץ בעיר סיגוט, חתנו של הגאון הגדול בעל ערך ש״י ז״ל), וואס פלעגט דאוונענען שחרית אין סיגוט.

די אכסניא איז געווען ביי ר׳ מרדכי פליישמאן.[42]

בענין מה שאמרו חז״ל ישראל נקראים בנים למקום ובענין כח תשובת רבים

מתוך שיחה עם כ״ק אדמו״ר מנדבורנא ב״ב זצ״ל
יום ה׳ פרשת וירא תשס״ט לפ״ק

רבינו: מיר דאפן נאר האבן די זכי׳ צו זיין זיינע קינדער. ס׳איז דאך א מחלוקה צווישן רבי מאיר מיט רבי יהודה (קידושין לו:) צו נאר בעושים רצונו וועלט מען אנגערופן בנים.

ס׳איז אינטערסאנט אז לעולם רבי מאיר ורבי יהודה איז די הלכה ווי רבי יהודה אין גאנץ ש״ס, נאר דא זאגט דער רשב״א איז די הלכה ווי רבי מאיר אז בין כך ובין כך קרוים בנים.[43]

האדמו״ר מנדבורנא: מ׳זאגט דאך פארט ביים דאוונענען ״אם כבנים אם כעבדים״ איך שהוא...

רבינו: דער פעטער ז״ל האט געזאגט (דברי יואל ראש השנה עמוד ס״ג) אז אין הימל פסק׳עט מען ווי ר׳ מאיר, ווייל די גמרא אין עירובין (דף נג.) זאגט דאך אז גלוי וידוע שאין בדורו של ר״מ כמותו, און פארוואס לא קבעו הלכה כמותו, שלא ירדו חבריו לסוף דעתו, זאגט דער פעטער ז״ל אז אויף הקב״ה קען מען דאך דאס נישט זאגן, ער ווייסט דאך יא, ממילא פסק׳עט ער אין הימל יא ווי ר״מ, ממילא איז בין כך ובין כך קרוים בנים, וועגן דעם ״אם כעבדים עינינו לך תלויות״, ווייל דער רבש״ע פסק׳עט דאך ווי רבי מאיר.

האדמו״ר מנדבורנא: מ׳זאל נאר זוכה זיין דערצו, כלל ישראל בכלליות איז דאך זיכער גוט, מ׳פסק׳עט דאך רובו ככולו.

רבינו: דער ישמח משה זאגט (פ׳ קרח) אז מ׳זאל נישט בעטן אויף קיין יחיד, נאר אויפן כלל ישראל.

האדמו״ר מנדבורנא: דערפאר שטייט דאך אז מ׳זאל זיך כולל זיין מיטן גאנץ כלל ישראל.

בעיקר אני גוזר באיסור גדול וגזירת התורה שהנשים לא ילכו כלל וכלל לעשות תשליך כי גדול עונם מנשוא אם יעברו על איסור זה וגם מהרבנים הגדולים אשר קטנם עבה ממתני בקשתי מאד שיעשו איסור זה בצירוף הסנף של איסור זה. ואשרי להם אם יגדרו ויחזקו זה את זה ליפול קלא באודנא, אשר לעולם נתבטל מלכת הנשים לתשליך אף שלא במקום שאנשים הולכים ולא יזיזו ממקומם ללכת להגיד התשליך כלל עכ״ל. ובספר ערוך השלחן (סימן תקפ ג סעיף ה) כתב ויזהירו שלא ילכו נשים.

וכן כתב בספר קצה המטה (סימן תקצה אות ז) ...אבל בעונותינו הרבים אוי לעינים שכך רואות ביום הקדוש הזה שנעשה להם הליכות תשליך כמו טיול לענות ופרדסים והוא ממעשי שטן רחמנא ליצלן, על כן מי שבידו לתקן ודאי החוב מוטל להשגיח על זה מאוד.

ובס׳ פני המים (אות כא) הביא שבעל פרי השדה בשנותיו האחרונות לא עשה תשליך בראש השנה מפני התערובת. וכן בלוח מעגל השנה-סקווירא מובא שכ״ק האדמו״ר מסקווירא ז״ל עוד הנהיג ביאם שבראמעניא ללכת לתשליך ביום י״ג מידות מחמת חשש תערובת.

39 כידוע שההשגחה העליונה סיבבה שהני תרי מנהיגי הדורות יגיעו למדינת אמעריקא ביום אחד, כי באותו יום שירד מרן רבינו בעל דברי יואל ז״ל מן הספינה מדרכו מארץ ישראל, הגיע גם מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל עם פליגער ממיאמי מדרכו האורוכה מעיר סיגעט, משני קצוות תבל אל ארץ נושבת (בפעם הקודמת נפגשו בשב״ק פרשת וישלח שנת תש״ד בעיר פעפסט), ומרן רבינו בעל ברך משה ז״ל בא אצל אכסניית דודו מרן רבינו בעל דברי יואל ז״ל, כשדודו הק׳ הלך לקראתו ובשתי זרועותיו אחז בו מתוך שמחה ואהבה, ורבינו בעל דברי יואל ז״ל ענה ואמר מתוך התרגשות, ׳א פלא מיר זענען אנגעקומען אין איין טאג אינעם גאלדענעם אמעריקא...׳.

[וע״ע בס׳ ומשה היה רועה ח״ג בפרק ל״ז ׳אני לדודי ודודי לי׳ עוד כמה פרטים נפלאים אודות פגישתם הראשונה של מרן רביה״ק הדברי יואל עם מרן רביה״ק הברך משה על אדמת אמעריקא].

---

40 ולחיבת הקודש נעתיק כאן מתוך שיחת קודש של מרן רבינו שליט״א בניחום אבלים אצל הרב הגאון רבי יהושע געלדצעהלער זצ״ל ע״פ זוגתו הרבנית ע״ה יום ב׳ פרשת ויצא שנת תש״ע לפ״ק:

רבינו: כ׳האב געהערט דערציילן אז איר זענט ארויס געגאנגען צו די שיף וועו דער פעטער ז״ל איז אנגעקומען קיין אמעריקא ראש השנה שנת תש״ז?

הגר״י: יא, דעם צווייטן טאג ראש השנה, כ׳האב דעמאלטס געלערנט אין תורה ודעת (הגר״י הלך אז עם כמה בחורים מישיבת תורה ודעת בוויליאמסבורג עד מקום שהגיע האניה במאנהעטן -וועסט סיידברחוב 42).

רבינו: דאנערשטאג און פרייטאג איז געווען דעמאלטס ראש השנה.

הגר״י: מוצאי שבת בין איך געווען ביי ר׳ פייש מאשקאוויטש (בעל האכסניא של מרן רבינו ז״ל בשכונת קראון הייטס) און מ׳האט שלום געזומען (ובאותו אכסניא בא מרן רבינו ז״ל בעל ברך משה לפגוש את דודו מרן רביה״ק ז״ל).

רבינו: די שיף איז אנגעקומען ראש השנה, און ער איז נישט ארוים געגאנגען פונעם שיף ביז נאך שבת.

הגר״י: אונז זענען מיר נישט ארויף געגאנגען אויפן שיף.

רבינו: אה, מ׳איז נישט ארויף געגאנגען אויף די שיף, מ׳איז נאר געגאנגען מקבל פנים זיין, וועו ער איז אראפ געקומען פונעם שיף.

41 האדמו״ר רבי יעקב חיים פערלאוו זצ״ל מקארלין-דעטרויט בא לאמעריקא קודם המלחמה וייסד בוויליאמסבורג ביהמ״ד לחסידי סטאלין, ונפטר בעיר דעטרויט באמעריקא בשנת תש״ו ואח״כ שמעו חסידי סטאלין שם שא׳ מחמשת האחים, ה״ה הרה״ק ר׳ יוחנן ניצל ונשאר בחיים אחר המלחמה הביאו אותו לכאן ומילא את מקומו של אחיו כי אחיו לא הניח אחריו זש״ק.

42 הרה״ח ר׳ מרדכי פליישמאן ז״ל מסר את דירתו לרבינו ז״ל בעל דברי יואל, וזה הי׳ ברחוב ראדני ממול בית המדרש דחסידי קארלין סטאלין, ורבינו ז״ל בעל ברך משה הי׳ לו בית דירה מוכן ע״י תלמידי אביו העצי חיים ז״ל שדאגו לו על כל צרכיו.

43 כן כתב בשו״ת הרשב״א ח״א סי׳ קצ״ד, וסי׳ רמ״ב, להלכה דאף משומד בכלל בנים ומטמא באהל, והביא מחלוקת זה וכתב דאף שקיי״ל בכ״מ שהלכה כר״י נגד ר״מ, אבל כאן הלכה כרבי מאיר שבין כך ובין כך קרויים בנים, משום דהפוסקים מורים כותייהו, עיי״ש.

רבינו: דער ייטב לב (פ׳ בלק) טייטשט מיט דעם וואס בלק האט געזאגט אפס קצהו תראה וכולו לא תראה, ער האט נישט געוואלט בלעם זאל קוקן אויף גאנץ כלל ישראל אינאיינעם, דעמאלטס וואלט נישט געטויגט פאר איהם, ווייל ווען מ׳קוקט אן כלל ישראל צוזאמען איז נאר גוט, ער זאגט מיט דעם די מסורה "וכולו מחמדים", אויב קוקט מען אויף "כולו" זעהט מען נאר "מחמדים".

האדמו״ר מנדבורנא: אוודאי, אבער דער גאנצער כלל בויעט זיך אויף נאר פון א פרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, אפילו ווען דער פרט איז נישט פונקטליך אזוי איז ער דאך אבער א חלק פונעם כלל, בשביל יחיד שעשה תשובה איז דאך מוחלין לו ולכל העולם (יומא פו:) .. בשביל יחיד, בשביל יחיד..

רבינו: בשביל יחיד ששב מוחלין לו ולכל העולם כולו, שטייט פונעם ראפשיצער רב (זרע קודש פ׳ נצבים) ושב ה״א את שבותך, אז דורך די תשובה פון א איד טוט כביכול אויך תשובה, בשביל יחיד, מיינט מען דעם יחידו של עולם, אז א איד טוט דא תשובה איז ער דאך מעורר תשובה למעלה, אזוי איז מוחלין לכל העולם כולו, אזוי זאגט דער זרע קודש.

האדמו״ר מנדבורנא: דארף דאך דער יחיד זיין עפעס א יחיד במינו, אז ער זאל קענען מעורר זיין תשובה למעלה.

רבינו: דער ישמח משה זאגט טאקע "יחיד ורבים הלכה כרבים", אז יחיד מיינט מען דעם יחידו של עולם,[44] דער אייבערשטער זאגט דאך "שובו אלי", און כנסת ישראל זאגט "השיבנו ה׳ אליך", זאגט ער "יחיד ורבים הלכה כרבים".

תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגינו

בשיחה עם הגה״צ ר׳ אהרן פאללאק שליט״א
אדמו״ר מבערעזסאז
יום א׳ פרשת חיי שרה תשע״ג לפ״ק

האדמו״ר מבערגסאז: פונעם פריערדיגן בעלזער רב (הגה״ק מהרי״ד ז״ל) שטייט אויף באחד לחודש השביעי, אז מ׳איז שוין מצרף ראש השנה די אלע מצוות וואס מ׳גייט טוהן דעם חודש (תשרי), און דאס איז די כוונה פון די בקשה שירבו זכויותינו, לכאורה אויב האט מען זכותים, האט מען דאך, און אויב נישט נישט, נאר א גאנצן חודש דתקיף במצוות, ירח האיתנים (לשון חז״ל ראש השנה יא. וברש״י שם) וועט וועלן פול מיט זכיות, בעהט מען שירבו זכיותינו שוין.

רבינו: סוכות איז דאך א זמן פון תשובה מאהבה, און יעצט (באחד לחודש) טוט מען דאך נישט קיין תשובה מאהבה, דאך איז דער אויבערשטער שוין יעצט מצרף די תשובה מאהבה וואס מ׳וועט מאכן, דאס זאגט דער בעלזער רב.

ס׳איז דא א מדרש (ילקוט רמז תתל״א) תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגינו (תהלים פא, ד) בחודש שיש בו חג הסוכות, און לויט דעם ווערט פונעם בעלזער רב שטימט עס זייער גוט, אז מ׳בלאזט שופר ראש השנה, און ס׳איז דאך נאר תשובה מיראה, נאר בכסא ליום חגינו, בחודש שיש בו חג הסוכות, איז דער אויבערשטער שוין מצרף די תשובה מאהבה פון סוכות.

רבינו: כ׳האב דעם שבת אריינגעטראכט אין די קשיא, יקח נא ׳מעט׳ מים, פארוואס ׳מעט׳, נאר כ׳האב מיר אזוי פארעגטפערט, יקח נא מעט מים, ׳מים׳ מיינט מען טרערן, ׳ורחצו׳ רגליכם, איז אזוי ווי רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם (ישעי׳ א, טז), איז טייטש מ׳זאל זיך אפוואשן פון די עבירות, תשובה מאהבה איז א געהויבענע בחינה, און תשובה מיראה איז דאך א שוואכערע בחינה, און אין עצי חיים (לשבת שובה אות ב׳) איז ער מחדש, אז טאמער מ׳גיט צדקה, איז אפילו ס׳איז בלויז תשובה מיראה, ווערן פון די זדונות זכיות, אזוי ווי וחטאך בצדקה פרוק (דניאל ד, כד), ׳חטאך׳ איז דאך א שוגג (ע״ז יומא לו:), ממילא איז דאס די כוונה, יקח נא מעט מים, אפילו נאר אביסל טרערן (היינו תשובה מיראה), ווי אזוי, ואקחה פת לחם, אז מ׳גיט א פת לחם פאר א ארימאן, איז אפילו אז ס׳איז נאר ׳מעט׳ מים, ס׳איז נישט קיין תשובה עילאה, איז מען אויך זוכה צו זכיות, דעם שבת האב איך זיך אזוי געקלערט.

האדמו״ר מבערגסאז: אין בעלזא פלעט מען נאכזאגן דעם ספרי כשעירים עלי דשא (דברים לב, ב) מה שעירין מכפרין אף דברי תורה מכפרין, און די שעירים אין יום הכיפורים האבן דאך מכפר געווען אויף אלע עבירות.

רבינו: יא, ס׳איז אין פרשת האזינו, דער בעלזער רב ז״ל רעדט דארט פון די ד׳ חילוקי כפרה.[45]

האדמו״ר מבערגסאז: דער אמרי יוסף ברענגט אויך דעם צל״ח וואס זאגט אין מס׳ ברכות אז צוויי מאל תשובה מיראה איז אזוי ווי תשובה מאהבה.[46]

רבינו: מיט דעם צל״ח האב איך פארשטאנען וואס די גמרא זאגט (ראש השנה טז.) למה תוקעין וחוזרין ותוקעין, כדי לערבב השטן, זאגט תוס׳ (ראש השנה טז. ד״ה כדי) בשם דער ירושלמי, זימנא חדא בהיל ולא בהיל, וכד שמע תניין איז וודאי בהיל, ווייל תקיעת שופר איז דאך היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו, איז תקיעת שופר תשובה מיראה, איז דער שטן בהיל ולא בהיל, ווייל פון די זדונות ווערן שגגות, אבער ווען מ׳איז חוזרין ותוקעין, טוט מען נאכאמאל תשובה מיראה, ווערט עס דאך תשובה מאהבה, ווערט ער שוין טאקע בהיל, דאס פארשטייט מען לויט דעם צל״ח.

דער בעלזער רב (הגה״ק מהר״י ז״ל - הובא בויגד יעקב פר׳ יתרו) ברענגט ביי די הפטורה פון ׳שובה ישראל׳ אז מ׳דארף האבן תרתי תיובתא [כן הוא לשון הטור (או״ח סי׳ תכ״ח) דאחר שמפטירין שבעה דנחמתא, מפטירין תרתי תיובתא], אז מ׳דארף האבן שובה ישראל און מ׳דארף האבן ׳דרשו׳ (הפטרת צום גדליה), מ׳דארף האבן צוויי מאל תשובה [דתשובה הוא מצוה, ובעשיית תשובה בפעם הראשונה, עדיין הוא מלוכלך בחטא, ולאחר שעשה תשובה בפעם הא׳, וסר מרע, אז עושה תשובה פעם ב׳ לקיים מצות תשובה כשכבר מנוקה מחטא ועון], און ס׳קען זיין אז ס׳איז א רמז אויף צוויי מאל תשובה מיראה (עפ״י דברי הצל״ח הנ״ל).

היינו טעמא דשופר היינו טעמא דמגילה

בשיחה עם הגאון רבי יעקב שניידמאן שליט״א
ראש ישיבת בית משה סקרענטאן, פענסילוועניע
יום ג׳ פרשת כי תשא תשע״ב לפ״ק

רבינו: חז״ל זאגן (סוכה מו.) **היינו טעמא דשופר היינו טעמא דמגילה**, ס׳קען זיין די כוונה מיט דעם וואס דער **רבי ר׳ בער זאגט** (המגיד הק׳ ממעזריטש ז״ל בס׳ מגיד דבריו ליעקב סי׳ קמ״ז), **אז די י״ג מידות של רחמים זענען מכוון כנגד די י״ג מידות שהתורה נדרשת בהן**, ווען מ׳לערנט א ׳קל וחומר׳ איז מען מעורר מדת ׳א-ל׳ - על פי אר״י הק׳ הייבן זיך אן די י״ג מדות ביי ׳א-ל׳ (ולא כמו שכתבו

---

44 עיין בספר תהלה למשה שהביא כי פעם אחת כשחל יום הושענא רבה בראשון בשבת, האריך ק״ז הישמח משה זי״ע בשמעתתא בסעודה שלישית בשב״ק מלפניו, ובסיומו אמר שכפי היוצא לנו לדין יחיד ורבים הלכה כרבים, ובאשר הקב״ה הוא יחידו של עולם ואין יחידות כמוהו, וכללית ישראל המה רבים, הלכה כמותינו במה שאנו גוזרים ואומרים שמגיע לנו דבר ישועה ורחמים.

45 ד״ת זו מובא בספר מהרי״ד לפרש הפסוק (הושע יד, ב) שובה ישראל עד ה׳ אלהיך כי כשלת בעונך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה׳ אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו, ופירש״י ז״ל כל תשא עון, כל עון סלח, וידוע שיש ד׳ חילוקי כפרה וא׳ מהם [והוא חטא של חילול השם] קשה לתקן בחיים, וזה אינו תכלית כלל, כי כל איש צריך לקוות לתקן הכל בחיים חיותו, ויש בספרים הקדושים כמה עצות לזה, והרה״ק מהרי״ד מבעלוא ז״ל אמר עוד עצה, דהנה איתא בספרי שהתורה מכפרת כשעירי יום הכיפורים, דאיתא ברמב״ם (הלכות תשובה פ״א ה״ב) דבזמן שבהמ״ק היה קיים נתקנו כל החטאים על ידי שעיר המשתלח, גם אלה שאין להם כפרה אלא ביום המיתה, כמבואר בגמרא (יומא פו.), וזו כוונת הספרי כשעירים עלי דשא, שהתורה יש לה הכח של כל השעירים גם של שעיר המשתלח, שעל ידי התורה נתקן הכל בחיים חיותינו, אפילו חטא של חילול השם, עכ״ד, נמצא דע״י שמקבל עליו עול תורה יכול לקוות שיתוקן לו הכל בחיים חיותו, וז״ש הכתוב אמרו אליו כל תשא עון שנמחל כל העוונות, והזו ע״י ונשלמה פרים שפתינו היינו שע״י לימוד התורה הוי כאילו הקריבו השעירים בפועל, עכד״ק.

ועי׳ מש״כ הבני יששכר (מאמרי חודש תשרי מאמר ד׳ דרוש י״ד אות מ׳) בשם הרה״ק החיד״א (כפא דוד דרוש ט׳ דף לח.) דהלומד תורה לשמה, אין צריך לד׳ חילוקי כפרה. וכתב ע״ז הבני יששכר בהג״ה דצריך עיון בזה ממעשה דדוד וגם צ״ע

46 מסוגיית הש״ס, אבל כיון שפסק כן הרב הגדול הנ״ל, בוודאי הי׳ לו ראיות, וקיימא לן כוותיה בבית דין של מעלה.

וז״ל הצל״ח, לבאר הכתובים (הושע יד יב) שובה ישראל עד ה׳ אלוקיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים וכו׳, לפי שמצינו שני מיני תשובה, דהיינו תשובה מאהבה ותשובה מיראה, וההפרש ביניהם שבזה זדונות נעשו כזכיות וזה זדונות נעשו כשגגות, אכן גם על ידי תשובה מיראה שנעשו שגגות כשחוזר אחר כך ועושה שנית תשובה שוב הרי הוא מאהבה ונעשו זכיות, וזהו שובה ישראל וגו׳ כי כשלת בעוונך, והיינו שנשאר שוגג וכמו שדרשו חז״ל (יומא פו:), ואמר אח״כ הנביא קחו עמכם וגו׳ ושוב וגו׳ אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב, דהיינו בשובו שנית ישא כל העון שלא ישאר ממנו לגמרי, וקח טוב דהיינו שנהפך לטוב ולזכות, נמצא מה שזוכה בתשובה מאהבה בפעם ראשון צריך בתשובה מיראה לכפול שני פעמים, עכ״ד.

שאר המפו' שמונים מקודם לכן מה' ה') - און ווען מ'לערנט א 'גזירה שוה' איז מען מעורר מדת 'רחום', און אזוי ווייטער אלע מידות.

ביי תקיעת שופר לערנט ארויס די גמרא אין ראש השנה (דף לג:) אז ס'דארף זיין א תקיעה לפניה און א תקיעה לאחריה, פון והעברת שופר תרועה (ויקרא כה, ט) און פון תעבירו שופר בכל ארצכם (שם), לערנט מען דאך ארויס תקיעת שופר 'יום תרועה יהיה לכם' פון א גזירה שוה. ס'קען זיין אז דאס איז אפשר די כוונה אין די גמרא (ראש השנה טז.) למה תוקעין בראש השנה, 'רחמנא' אמר תקעו, וואס איז פשט רחמנא אמר תקעו, נאר ווייל די מדת 'רחום' ווערט נתעורר פונעם גזירה שוה.

אזוי אויך ביי מגילה שטייט (מגילה יז.) קראה על פה לא יצא, פארוואס האט מען נישט יוצא געווען, דרש'נט די גמרא, ס'שטייט (אסתר ט, כח) והימים האלה 'נזכרים' ונעשים, און ס'שטייט (שמות יז, יד) כתוב זאת 'זכרון' בספר, לערנט מען ארויס א גזירה שוה 'זכירה זכירה', אזוי זאגט די גמרא אין מגילה דף י"ח (עמוד א'), און די גזירה שוה איז מעורר מדת רחום, און דאס איז מרומז אין לשון פון די חז"ל היינו טעמא דשופר היינו טעמא דמגילה, ווייל אזוי ווי מ'איז מעורר מדת רחום מיט שופר, די זעלבע איז מען מעורר מדת רחום ביי מגילה ליינען.

מנהג הרה"ק מראפשיץ לזמר פיוט של ר"ה בשבתות בין המצרים

מתוך שיחה עם הגה"צ רבי יהושע רובין שליט"א רב קהל באבוב-45 יום ג' פרשת קרח תש"ע לפ"ק

רבינו: מ'זאגט נאך אז רבי דוד'ל דינובער (בעל צמח דוד ז"ל בנו ומ"מ של אביו הגה"ק בעל בני יששכר ז"ל) **איז געווען אויף א שבת אין דזיקוב, זומער אין די דריי וואכן, און דער דזיקובער רב האט געפלעגט צו זינגען ביים טיש דעם פיוט פון ראש השנה 'שמו מפארים', אזוי איז געווען דער מנהג אין ראפשיץ.**

וען רבי דוד'ל האט געזעהן ווי מ'זינגט דעם פייט, האט ער געפרעגט אויף א וועלכע פון זיין שכן וואס איז געזעסן נעבן איהם, צי מ'גייט אויך פאלן כורעים?!...

דער דזיקובער רב האט עס געהערט, און ער האט געהאט א הקפדה במשך דעם גאנצן שבת, עס האט אים זייער ווי געטון.

נאך שבת וען רבי דוד'ל איז אוועק געפארן מיטן וואגן, אזוי ווי מ'איז געפארן בימים ההם, האט זיך איבערגעקערט דער וואגן, האט ער געזעהן אז ס'איז נישט אין ארדענונג, איז ער צוריק געפארן קיין דזיקוב, און געזאגט פאר רבי אליעזר'ל אז ער איז צוריק געקומען און ער וויל מפייס זיין.

האט דער דזיקוב'ער רב געזאגט 'דאס האב איך געווואוסט אז ער וועט פאלן כורעים... וועו נישט דאס וואס איך האב געהאט אויף אים א רוגזה גאנץ שבת וואלט אפשר געשעהן מער ווי דאס...'.

הגר"י: כ'האב עס געהערט פון מיין זיידע (כ"ק האדמו"ר מהר"ש מבאבוב ז"ל) **אז רבי דוד'ל דינובער האט געפרעגט פאר רבי אליעזר'ל אליין, פון וואו שטאמט דער מנהג צו זינגען 'שמו מפארים' האט ער געזאגט, מיין טאטע** (הגה"ק מראפשיץ זי"ע) **האט אזוי געטוהן, האט ער אים געפרעגט אויף א וועלט, צי מ'פאלט כורעים אויך?!.**

רבינו: כ'האב שוין אריינגעטראכט, וואס איז דאס ענין פון זינגען דעם פייט פון ראש השנה, וואספארא שייכות האט עס מיט די דריי וואכן, נאר מ'זעהט אז ס'איז דא די צעהן טעמים אויף תקיעת שופר פון רבי סעדיה גאון, איין טעם איז צו דערמאנען חורבן בית המקדש, און אויך די אנדערע טעמים, צו דערמאנען שופר של משיח, ווייל ביום ההוא יתקע בשופר גדול.

הגר"י: מ'זאגט דארט (בפיוט 'שמו מפארים') 'נדיבי עמים ינוחמו בכפליים' (ע"ש הכתוב (ישעי' מ, א) נחמו נחמו עמי ודרשו חז"ל (איכה רבה א, נז) נחמה בכפלים).

רבינו: דאס איז א גוטער טעם, א מנהג פון ראפשיצער רב איז דאך א הייליגער מנהג, מ'דארף פאר דעם האבן דעם גרעסטן דרך ארץ.[47]

ביאור בתפילת היה עם פיפיות

בשיחה עם הגה"צ רבי חיים שמוערלער שליט"א ראש ישיבת חיי תורה - ורב ביהמ"ד רודניק יום ד' פרשת ויצא תשע"ב לפ"ק

רבינו: ס'איז אינטערסאנט, מ'זאגט אין די תפילה (בתפילת מוסף) **פון די הייליגע טעג, היה עם פיפיות שלוחי עמך בית ישראל,** וויל ס'שטייט אין אמרי נועם

הגר"ח: ס'איז באקאנט די מעשה וועו דער בעל התניא איז געווען א יונגערמאן, איז ער מיט די תלמידים פונעם מגיד (הרה"ק ממעזריטש זי"ע) געווען ביים הייליגן מגיד, ראש השנה ביינאכט האט דער רבי ר' בער געשיקט פרעגן וואו איז רבי זלמנ'יו - אזוי האט מען אים גערופן אלץ יונגערמאן - האט מען אים געזוכט, און מ'האט אים געטראפן ליגן אויף דער ערד, און ער שרייט 'וידע כל פעול כי אתה פעלתו', האט זיך אנגערופן דער רבי ר' בער, 'יעצט האט רבי זלמנ'יו גע'פועל'ט או אפילו א דומם זאל וויסן או ס'איז דא א באשעפער אויף די וועלט', איז דער פשט או אין יעדע זאך איז דא א כח פון שם הוי"ה ית"ש.[48]

רבינו: אזוי שטייט דאך פונעם בעש"ט הק', או אין יעדע זאך מוז זיין א ניצוץ הק', וויל וועו נישט וואלט קיין שום זאך נישט געקענט עקזיסטירן, לעולם ה' דברך נצב בשמים (תהלים קיט, פט).[49]

אויפן פסוק (תהלים מז, ו) **ה' בקול שופר, אז וועו א איד בלאזט שופר און ער איז מקיים דעם המליכוני עליכם בלאזט מיט אים בכיכול דער אויבערשטער מיט, און אזוי טייטשט ער, ה' בקול שופר פונעם איד.**

די גמרא זאגט (ראש השנה כט.) **שליח ציבור דעתיה אכולי עלמא,** וויל בלאזן שופר איז משפיע, אזוי ווי ס'איז מרומז אין פסוק (במדבר כט, א) **יום תרועה יהיה לכם, און פון 'לכם' דרש'ענען חז"ל** (ביצה כה:) **לכל צרכיכם, און יעדער איד דארף דאך זיין השפעה, איז לכאורה ווי קען א בשר ודם משפיע זיין פאר יעדן איינעם וואס ער דארף, אבער אז ס'איז 'ה' בקול שופר', אז דער אויבערשטער בלאזט מיט, איז עס אזוי ווי דער ייטב לב זאגט ביי ברכת כהנים, אז דער אויבערשטער איז משפיע פאר יעדן איינעם, דאס איז פשט שליח ציבור דעתיה 'אכולי עלמא', מיינט מען דער באשעפער, וואס 'מלא כל הארץ כבודו', אז דער שליח ציבור פארלאזט זיך אויפן באשעפער וואס איז 'כולי עלמא' [וזהו הכוונה בתפילת הש"ץ היה עם פיפיות שלוחי עמך בית ישראל, שבכדי שיוכל הש"ץ להשפיע לכל אחד כפי הצטרכותו, יהא השי"ת עם פיפיות השלוחי ציבור].**

---

47 עיין בקובץ עץ חיים (קובץ ו) שסיפר הגאון רבי נתן גאלדבערג ז"ל אב"ד לימאנוב שפעם איקלע הרה"ק רבי משה מראזוודוב זצ"ל לצאנז בא' השבתות שבימי בין המצרים, ובאמצע עריכת השוה"ט שאלו מרן הד"ח זי"ע האם שמעתם מכבוד אביכם טעם על שירת פיוט 'שמו מפארים' בשבתות אלו, וענהו הרה"ק מראזוואדוב על דרך משל, לאב שהכה את בנו ואח"כ מתרצה אהבתם, (לכן הזמן קצרים לפא"ר את שמ"ו בימים אלו אחרי ששפך חמתו על בית תפארתינו) אמר לו מרן הד"ח 'מחותן איר האט אונז ממש מחי'ה גיוועז', וכיבדו לשיר את הפיוט, הה"ק עשה כמצווה אמנם שר אז במהירות ושלא כדרכו בקודש, כשחזר לאכסנייתו חזר לשיר את הפיוט במתינות כדרכו יחד עם קבוצה מחסידיו שליווהו, כשעבר מרן הד"ח ליד האכסנייא, שמע קול השיר והתבטא אליו שוב 'מחותן איר האט אונז היינט ממש מחי' גיוועז'.

ועיין עוד שם שסיפר כ"ק מהר"ש מבאבוב זצ"ל בשם כ"ק אביו כ"ק הקדושת ציון זצ"ל שקבע זקינו כ"ק אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצ"ל לומר הפיוט בניגון שרשרים עד היום הזה עפ"י מעשה שהי', פעם איקלע המהר"ש בימי בין המצרים בבארדיוב, וסמוך לשם היה מעין שמשך תקופה טבל בה הרה"ק הרבי ר' מענדל'ע מרימאנוב זי"ע, ונסע לשם רבינו ושתה מן הבאר, ובחזרתו משם זימר לעצמו ניגון, בנו כ"ק הקדושת ציון זצ"ל שר את הניגון ששמע מאביו בפני החסידים, ושמעה זקינתו אמו הרבנית הצדקנית מרת בילא ע"ה בת הרה"ק מהר"א מדזיקוב זי"ע וא"ח הה"ק רבי מאיר נתן מצאנז זצ"ל, והעידה שניגון זה הי' זקינה הרה"ק מראפשיץ זצ"ל מזמרו, ואמר שחיברו הרה"ק הרבי ר' מענדל מרימאנוב זצ"ל, וקבע אז המהר"ש זצ"ל לומר את הניגון בשבתות בין המצרים על תיבות הפיוט 'שמו מפארים', ע"ש.

48 עיי' בס' משכנות יעקב שמביא עובדא הנ"ל, ועיי' בס' שלושת הרואים שמסופר שאחר פטירת המגיד ממעזריטש זי"ע לא רצה הבעל התניא לקבל הרבנות, ונסע להרה"ק הרמ"מ מויטעפסק בעל פרי הארץ, ושם בבית הרה"ק הרמ"מ היה הבעל התניא רגיל לישב בסוף השולחן מרוב ענותנותו, ובליל ר"ה האריך הבעל התניא בתפילתו ותמהו התלמידים שעדיין לא בא אל השולחן, והלך הרה"ק הרמ"מ בעצמו בביהמ"ד, וראה שהוא מאריך בתפילתו, ובא הרה"ק אל השולחן ואמר לתלמידיו: השי"ת האט כביכול תענוג פון רבי זלמנא, און ר' זלמנא האט תענוג פון השי"ת, ואנחנו יש לנו תענוג מסעודת יו"ט.

ואחר שגמר הבעל התניא את תפילתו, בא אל השולחן ובקשו התלמידים שישב בראש הקרואים, ולא בסוף השולחן כמנהגו, ואמר להם הרה"ק הרמ"מ מויטעפסק שיניחו אותו לישב על מקומו, כדי שלא להפריעו בעבודתו, ע"ש.

49 ועי' מ"ש מרן רבינו זי"ל בעל דברי יואל בזה בחידו"ת לפורים שנת תשכ"ז, וגם בשנת תשי"ג ותש"כ דברים נפלאים, ועי' בס' ליקוטי אורה לפורים.